

Alafranga Bir Kavramın Dönüşümü: Hariciyeciler ve “Monşer” Tartışması

Evren Küçük*

Araştırma Makalesi

* Sorumlu Yazar,
Doç. Dr., Kastamonu
Üniversitesi, İktisadi ve İdarim
Bilimler Fakültesi, Uluslararası
İlişkiler Bölümü
Kastamonu/TÜRKİYE
kucukevren@gmail.com
ORCID: 0000-0003-0904-2453

Geliş: 04 Ocak 2024
Kabul: 18 Mart 2024
Yayın: 10 Mayıs 2024

Bu çalışma ön inceleme sürecinde
ve yayımlanmadan önce
iThenticate ile taranmıştır.

ÖZ

Bu çalışmanın amacı Osmanlı İmparatorluğu'ndan günümüze kadar kullanılan “monşer” kavramını araştırmaktır. Tarih ve Uluslararası İlişkiler alanyazında diplomatlara bakış açısı yüzeysel bir perspektifle tartışılmış fakat nedenleri üzerinde durulmamıştır. Söz konusu çalışma, “monşer” kavramının nasıl bir dönüşüm geçirdiğine yönelik akademik bir katkı sunmayı hedeflemektedir. Çalışmanın ilk bölümünde “monşer” kavramının hangi anlamda kullanıldığı ve nasıl galatmeşhur bir kavram haline geldiği ele alınacaktır. İkinci bölüm monşer kavramı için diplomatlara atfedilmektedir? sorusuna cevap aramaktadır. Son bölüm ise çeşitli perspektifler ile diplomatlara bakış açısı değerlendirilmektedir. Fransızca kökenli monşer nosyonu “azim, dostum” ve “davranışlarında Batı özentisi içinde” olan kişi olarak ifade edilmektedir. Tanzimat Dönemi'nden itibaren bu kavram kullanılmış olsa da giderek Türk diplomatlarına karşı küçümseyici bir ifade haline gelmiştir. İmparatorluktan Cumhuriyet'e geçiş aşamasında da özellikle Osmanlı diplomatlarına karşı “ecnebiperest” kavramı kullanılmış ve zamanla yerini “monşer” ifadesine bırakmıştır. Bu çalışma günümüzde “monşer” kavramının galatmeşhur haline gelen bir kavram olduğunu ve zamanla züppe kelimesinin yerini aldığını iddia etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Alafranga, Monşer, Hariciye, Osmanlı, Batılılaşma

Transformation of the European Concept: Diplomats and the “Mon Cher” Debate

Research Article

* Responsible Author,
Assoc Prof. Dr., Kastamonu
University, Faculty of Economics
and Administrative Sciences,
Department of International
Relations,
Kastamonu, TURKIYE
kucukevren@gmail.com
ORCID: 0000-0003-0904-2453

Received: 04 January 2024
Accepted: 18 March 2024
Published: 10 May 2024

This paper was checked for
plagiarism using iThenticate
during the preview process and
before publication.

Copyright

This work is licensed under
Creative Commons Attribution
4.0 (CC BY-NC 4.0)
International License

ABSTRACT

The purpose of this study is to research the concept “mon cher” which is used from the Ottoman Empire to the present day. The view of diplomats has been discussed from a superficial point of view in the literature of history and international relations, but the reasons for this have not been emphasized. This study is intended to make an academic contribution to the transformation of the concept of “Mon cher”. The first part of the study will look at the meaning in which the concept “Mon cher” is used and how it became a famous concept. The second part will examine the question of why the concept of Mon cher was attributed to diplomats. The final section will evaluate different perspectives on diplomats. The concept “mon cher”, which is of French origin, is defined as “my dear, my friend” and a person who “imitates the West in his behavior”. Although this concept has been used since the Tanzimat period, over time it has become a derogatory expression towards Turkish diplomats. During the transition from the Ottoman Empire to the Republic, the expression “ecnebiperest” (means foreigner) was used, especially towards Ottoman diplomats, and over time it was replaced by the expression “mon cher”. This study claims that the concept of “mon cher” is a concept that has become famous today and has replaced the word dandy over time.

Keywords: European, Mon cher, Foreign Affairs, Ottoman, Westernization.

Funding: The author has reported that this study received no financial support.

Conflicts of interest: The author declares that there are no potential conflicts of interest.

Peer Review: External, double-blind

Finansman: Herhangi fon veya maddi destek kullanılmamıştır.

Çıkar Çatışması: Herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Hakem Değerlendirmesi: Bağımsız, çift-kör hakemlik.

Atf - Cite: Küçük, E. Alafranga Bir Kavramın Dönüşümü: Hariciyeciler ve “Monşer” Tartışması.
History Studies 16, no. 2 (2024): 225-244.

GİRİŞ

Türkiye için kaydettiği gelişmeler ve bulunduğu konum itibarıyla Batı, önemli bir kavramdır. Hariciye, Osmanlı döneminden itibaren Batı'daki gelişmeleri ülkeye taşıyan en önemli kurum olmuştur. Askerî mevzular her ne kadar Batı ile münasebete geçmenin ilk sebebini teşkil etse de askerler Batı ile savaştan savaşa temasta bulunmuşlar, hariciyeciler Reîsü'l-küttâblığın 1836'da Hariciye Nezaretine dönüşmesinden çok önce, ilk diplomatik heyetlerin gitmesinden itibaren yazdıkları sefaretnameler ile Batı'nın aktarıcısı konumuna gelmişlerdi.¹

Batılılaşma politikasına yönelik ilk bilinçli girişim 18. yüzyıl başlarında oldu.² Batılılaşma kavramı, Osmanlı hayatında 18.yüzyıldan beri kabul edilen fakat benimsenme konusunda tereddüt edilen bir nesne oldu.³ Osmanlı'daki Batılılaşmanın özgün yönü, bu sürece ismi konulmadan girilmiş olmasıdır. Osmanlı Devleti yaşadığı askerî yenilgilerden sonra bir gereksinim olarak Avrupa'nın düşünce ve edebiyattan daha önce takip etmek mecburiyetinde kaldı. Osmanlı Garplılılaşması, Batı'ya hayranlıktan ziyade, mecburiyetin neticesidir. Nihayet ismi konmayan Batılılaşma bir dış zorlamadan çok, bir iç kararın sonucudur. Osmanlı aydını Garp'a karşı kuşkucu ve ihtiyatlıdır. Bu nedenle modernleşme, diğer toplumlarda olduğu gibi Osmanlı İmparatorluğu'nda da tepkilere ve kuşkuya yol açtı.⁴

Bu çalışma, 1800'lerden 2000'lere 'monşer' kavramı nasıl bir dönüşüme uğradı? sorusunu nitel içerik analizi yöntemi ile yanıtlamayı amaçlamaktadır. Monşer ifadesi 19.yüzyıldan itibaren kullanılan bir kavram olmasına rağmen uzun yıllar lügatlerde yer almamış ve hakkında herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Gerek Tanzimat Dönemi yazarlarının kullandığı gerekse resmî belgelerde geçen bir kavram olan monşer, "azizim, kardeşim" anlamında kullanıldı. Zamanla Avrupa özentisi içerisinde bulunanlar için kullanılan kavram, Soğuk Savaş Dönemi'nde Türk diplomatlarına atfedilen bir kavram haline gelmiştir. Türk Dışişleri Bakanlığı Arşivinin uzun yıllar kapalı kalmış olması ve diplomasi alanında (özellikle diplomatlara bakış) yeterince çalışmanın yapılmamış olması diplomatların faaliyetleri ve yaşantıları hakkında ön yargıların da oluşmasına zemin hazırlamıştır.

Monşer kavramı çerçevesinde Türk diplomatlarına bakış üzerine genel anlamda herhangi bir analiz yapılmamıştır.⁵ Sadece Tanzimat Dönemi yazarlarının ve diplomatlarının eserlerinde birkaç cümle ile değinen çalışmalar bulunmaktadır. Özellikle Tanzimat dönemi yazarları yazmış oldukları romanlarda ve hikâyelerde Fransızca bir hitabet sözcüğü olarak bu kavrama eserlerinde yer vermişlerdir. Cumhuriyet döneminde de kullanılmaya devam edilen monşer kavramı, aşırı Batılılaşmadan ziyade bir hitabet sözcüğü olarak kullanıldı. Aşırı Batılılaşma için daha çok 'züppe' ifadesi tercih edilmiştir. Züppe olarak ifade edilen bu topluluk, Türk-İslam geleneklerinden uzaklaşmış, temel esaslarından kopmuş olarak ifade edildi.

Cumhuriyet dönemi yazarlarının, alafranga topluluğa bakışı Tanzimat edebiyatçılarından farklıdır. Ahmed Midhat ve Recaizade Mahmud Ekrem, züppe tipini küçümserken hakiki Batılıya ve Batı uygarlığına daha sempati ile bakar ve gelişmeleri takdir ederler. Batı'dan nefret yerine, hayranlık unsurları gözlemlenir. Ahmet Midhat, çağdaşlaşma yanlısı olmasına rağmen, devlet adamlarının, teknolojisi ve maddî imkânları ile Batı'nın değerlerini de benimsemeye hazır tutumlarını gereğinden fazla Batılı sayarak buna itiraz etmişti. Ahmed Midhat'a göre Garp'ın teknolojisi alınabilirdi fakat kendi öz değerlerine aykırı olan 'züppelik' reddedilmesi gereken bir unsurdu. Birinci Dünya Savaşı ardından Mondros Mütarekesi ile başlayan işgal ve nihayet Kurtuluş Savaşı, Batı'ya karşı bir öfkenin de doğmasına yol açmıştı. Bu nedenle yazdıkları yazılar ile milliyetçi duyguları ön plana çıkartan Peyami

¹ Baskın Oran (Edt.) *Türk Dış Politikası C.1.* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2009) 56-57.

² Bernard Lewis, *Modern Türkiye'nin Doğuşu.* Çeviren Metin Kıratlı, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınevi, 1993) 46.

³ İlber Ortaylı, "Batılılaşma Sorunu", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi.* (İstanbul: İletişim Yayınları, 1985) 1: 134.

⁴ Ortaylı, "Batılılaşma Sorunu", 137-138.

⁵ İstisnai bir örnek olarak Türk diplomasisi hakkında önemli çalışmalar yapan H. Sert, Türk Dışişleri bürokrasisinin geçirdiği dönüşüme dair dikkate değer çalışmalar yayınlamıştır. Bkz. Hüseyin Sert, "İki Darbe Arasında: 1960-1980 Döneminde Genel Özellikleriyle Türk Dışişleri Bakanlığı". *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, 41 (Haziran 2022): 31-75; Hüseyin Sert, *Memory of an Institution: The Turkish Ministry of Foreign Affairs and Turkish Diplomats in the 1960-1980 Period*, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Atatürk Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2018.

Safa ve Y. Kadri Karaosmanoğlu gibi yazarlar, 1920’lerde alafranga züppe, alay konusu olan bir topluluk kapsamında ele almışlardır.⁶

İlk bölümde monşer kavramının hangi anlamda kullanıldığı ve nasıl galatimeşhur bir kavram haline geldiği ele alınacaktır. İkinci bölümde monşer kavramı niçin diplomatlara atfedilmektedir? sorusu açıklanmaya çalışılmaktadır. Son bölümde ise çeşitli perspektifler ile diplomatlara bakış açısı değerlendirilmektedir.

1. Monşer Kavramının Serüveni

Türkiye’deki tepkileri ideolojik gruplar üzerinden olduğu gibi kavramlar üzerinde de okuyabilmek mümkündür. Özellikle Tanzimat Dönemi’nden itibaren Osmanlı aydınları, Batı’ya karşı eleştirilerde bulunmaya başlamıştır. Söz konusu durumu eserlerinde de görülebilmektedir. Tanzimat Dönemi’nde Batılılaşma ile birlikte monşer kavramı kullanılmaya başlandı. Özellikle Fransızcanın etkisiyle ‘azizim, dostum’ anlamında bir seslenme ifadesi olarak kullanıldı. Ahmed Midhat Efendi, *Felâtn Bey ile Râkım Efendi* adlı (1875) romanında ‘monşer’ kavramına (iki kez) yer vermektedir.⁷ Ardından Rezaizade Mahmud Ekrem’in (önce 1896 yılında *Servet-i Fünûn* mecmuasında) 1897’de *Araba Sevdası*’nı yayımlaması ve bu romanda monşer sözcüğüne yer vermesi, kavramın zamanla benimsenmesini sağlamıştır. Adı geçen romanda altı kez monşer kavramına rastlanmaktadır.⁸ Bir süre sonra hitap sözcüğü olmaktan çıkan monşer, diplomatlardan ziyade yabancı dil bilen, Avrupa özentisi içinde olan ve Avrupalılar gibi giyinen kişilere denildi. Tanzimat Dönemi’nde kamuoyunda kullanılmaya başlanan monşer kavramı, edebiyatçıların sıklıkla yer verdiği bir kavram haline gelmiştir. Tanzimat aydınları tarafından yazılmaya başlanan sözcük; Ömer Seyfettin, Halide Edip Adıvar, Orhan Kemal, Aziz Nesin gibi yazarların da eserlerinde çok sık kullandığı kavramlardan biri olmuştur.⁹ Örneğin Kemal Tahir, *Esir Şehrin İnsanları* romanında (ilk baskı 1956) şu şekilde ifade etmektedir: “Şimdi beni dinleyin monşer. Sarayın bile meseleden haberi var. Sizi şimdilik Roma elçiliğimize başkâtip olarak göndereceğiz... En yakın zamanda Osmanlı Hariciyesinin ender yetiştirdiği elçilerden olacağınıza herkes emin...”¹⁰

Aziz Nesin’in de belirttiği gibi “Benim kuşağımdan önceki yazıncı kuşağı, Fransız kültürünün etkisinde kalmış oldukları için birbirlerine ‘monşer’ (azizim, mirim anlamında) diye seslenirlerdi. Örneğin Ziya Yusuf Ortaç’lar, Orhan Seyfi’ler, Selami İzzet’ler, Mithat Cemal’ler, son zamanlara dek birbirlerine ‘monşer’ derlerdi. Bunların Türkçüleri de monşer yerine ‘azizim’, kadınlara da ‘azizem’ diye seslenirdi. Sonraları monşer modadan düştü, yerine ‘üstad’ denilmeye başlandı. Gençliğimde Babiali’de yazarlar birbirlerine ‘üstad’ derlerdi.”¹¹ Aziz Nesin’e göre Tanzimat Edebiyatı, Batı etkisiyle ortaya çıkmışsa da Batı’nın en iyi temsilcileri Tenviratçılar olmuşlardır. Türkçeye ‘monşer’, ‘mersi’ gibi kelimeler onların sayesinde girmiş ve hatta bu yüzden eski kuşak edebiyatçıları onlara ‘mon bey’ler adını vermişlerdi.¹² Dolayısıyla zamanla monşer kavramı *Batı taklitçisi*, *alafranga bey* anlamında kullanıldı.¹³ Her ne kadar günlük hayatta ve yazın dünyasında kullanılan bir kavram olsa da uzun bir süre sözlüklerde yer almamıştır.

Avrupalı tarzda giyinen, konuşan ve onlar gibi yaşantı sürenlere karşı monşer kavramı ile birlikte ecnebi-perest, züppe gibi kavramlar da kullanılmaya başlandı. Örneğin Redhouse sözlüğünde monşer

⁶ Berna Moran, “Alafranga Züppeden Alafranga Haine”, *Birikim* 27, (1977): 11-16; Şerif Mardin, *Türk Modernleşmesi Makaleler IV*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 1991), 60.

⁷ Ahmet Mithat Efendi, *Felâtn Bey ile Râkım Efendi*. Çeviren G. Tunç ve E. Özgün, (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2017) 112, 217.

⁸ Rezaizade Mahmud Ekrem, *Araba Sevdası*. Transkript H. Biltekin, (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2018).

⁹ Halide Edip Adıvar, *Ateşten Gömlek*. (İstanbul: Can Yayınları, 2013); İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, (İstanbul: Kubbealtı Lugatı Yayınları, 2006) 2093; Ömer Seyfettin, *Ashab-ı Kehfimiz*. (İstanbul: Ötüken Yayınları, 2017); Romanda, yabancı bir kelime olan monşerin kullanılması Türkçülüğe aykırı bulunmuştur. Bkz. Halide Edip Adıvar, *Yeni Turan*, (İstanbul: Can Yayınları, 2014) 22. [ilk baskı Tanin matbaası 1913].

¹⁰ Kemal Tahir, *Esir Şehrin İnsanları*. (İstanbul: İthaki Yayınları) 2005.368.

¹¹ Aziz Nesin, *Çuvala Doldurulmuş Kediler*. (İstanbul: Nesin Yayınevi, 2020) 223; Aziz Nesin, *Tatlı Betüş*. (İstanbul: Nesin Yayınevi, 2005); *Cumhuriyet Dönemi Türk Mizahı Antolojisi*. Hazırlayan Aziz Nesin, (İstanbul: Akbaba Yayınları, 1973) 147, 321.

¹² Aziz Nesin, *İnsanlar Uyanıyor Öyküler*. (İstanbul: Nesin Yayınevi, 2020) 147.

¹³ Mehmet Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük*. (İstanbul: Pınar Yayınları, 2005) 914.

tanımının İngilizce karşılığını ‘my dear, mon cher’ şeklinde tanımlamaktadır.¹⁴ İngilizcede ‘my dear’, Fransızca ‘mon cher’, Almancada ‘mein liebert’ sözcükleri Türkçede ‘azizim’ anlamında kullanıldı.¹⁵

Hâlihazırda Türk Dil Kurumu lügatine göre Fransızca kökenli monşer kavramını “*azizim, dostum*” ve “*davranışlarında Batı özentişi içinde bulunan*” kişi olarak ifade edilmektedir.¹⁶ Sözlük anlamına da bakıldığında monşer kavramı bir hitap olduğu halde zamanla argo anlamda sokak dilinde kullanılan züppe kelimesinin yerini almıştır. Züppe ise “*giyinişte, söz söyleyişte, dilde, düşünüşte toplumun gülünç ve aykırı saydığı yapmacıklıklara ve aşırılıklara kaçan veya seçkin görünmek için, bazı çevrelerdeki düşünceleri benimseyen, hayranlık duyan ve onlar gibi davranış sergileyen kişilere denilmektedir*”.¹⁷ Günümüzde kullanılan monşer kavramı ile züppenin tanımı yapılmaktadır. Dolayısıyla yanlış kullanılan monşer kavramı galatimeşhur haline geldiği gibi zamanla züppe kelimesinin yerini almıştır. Monşer kavramının resmi bir kaynaktan geçmesi veya siyasetçilerin kullanmaya başlaması ise Osmanlı İmparatorluğu döneminde başlamıştır. Rum kökenli Yorgo Boşo Efendi, Meclis-i Mebusanda yaptığı konuşmada çıkarılan kanunların halk tarafından anlaşılması için Türkçe dışında diğer dillerde de yayınlanması gerektiğini belirtmiştir. Konuşmasında şu sözlere yer vermişti: “*Hâkimiyeti milliyeyi zannetmeyiniz ki yalnız Türkçe lisanından müteşekkildir. Hâkimiyeti milliyeye, elsine-i muhtelif-i mahalliyeden müteşekkildir. Siz bu ihtiyacı da düşünmeye mecbursunuz. Eğer siz bu ihtiyacı düşünmezseniz, yarın ahali kalkar, size karşı şikâyet eder ve bu suiistimal ettiğiniz hâkimiyeti milliyeyi elinizden alır.*” Bunun üzerine Tokat Mebusu İsmail Paşa “*alamaz, alamaz o, senin hayalin*” diyerek devamında “*Türkçe kullanalım diye uğraşıyoruz, monşer*” şeklinde cevap vermiştir. Yorgo Boşo Efendi de “*monşer Türkçe midir? Sen bunu nereden öğrendin?*” diye cevap vermiştir.¹⁸ Böylece tespit edilebildiği kadarıyla resmi bir kaynaktan meclis zabıtlarında monşer kavramı ilk defa 1911 yılında kullanılmıştır. Dolayısıyla bu kavram çeşitli dönüşümler geçirerek günümüze kadar gelmiştir. Siyasetçilerin söz konusu kelimeyi sarf etmesiyle kamuoyunda da kullanılmaya başlanmıştır. Monşer kavramının popüler hâle gelmesinde siyasetçiler doğrudan etkili olmuştur.

Cumhuriyet dönemi yazarları da 1930’larda Tanzimatçıların geleneğini sürdürerek monşer kavramını kullanmaya devam ettiler. Örneğin Peyami Safa, yazılarında monşer ifadesine yer veren bir isimdi.¹⁹ Monşer ifadesi kullanılmaya devam edilse de toplumun küçük bir kesimini oluşturduğu, Batı’ya yakın olan ve buna özenen bir grubu temsil ettiği görüşü hâkimdi. Diğer taraftan monşer olarak adlandırılan gruba imrenme, çekememezlik de söz konusuydu. Bir yandan özenilen ve bu özentiye örnek olarak çeşitli eğlence mekânlarına ‘monşer’ ismi verilirken diğer taraftan alay konusu yapılarak haklarında fıkralara yer verilip karikatürler çizilmekteydi.²⁰

Aydınlar ve toplum tarafından sarf edilen ‘monşer’, zamanla bir grubu (genelde erkekleri) temsil eden bir kavram haline gelmiştir. Aziz Nesin’e göre, o yıllar (1923-25) insanların giyinişi aniden değişivermişti. Avrupai tarzda giyinen erkek ve kadınların davranışları bir özenti olarak değerlendirilmiş hatta sokak çocuklarının alay konusu olmuştu. Sokak çocukları özenti içerisinde olanlara ‘monşer’ diye arkalarından seslenerek alay ederlerdi. Bir hitap sözcüğü olan ‘mirim’²¹ olumlu anlamdan Fransızcanın etkisiyle olumsuz anlamda züppe dilinde ‘monşer’e dönüşmüştü. Bu erkek tipinin kadın karşılığı da ‘tango’ idi.²² Fransızca kökenli bir kelime olan Tango: “*aşırı bir biçimde son moda uyararak giyinmiş (kadın)*” anlamındadır.²³ Avrupai tarzda giyinen kadınlara her ne kadar tango ifadesi kullanılsa da günümüzde anlamını kaybeden bir kelimedir. Hâlihazırda daha çok erkek

¹⁴ *The Redhouse Turkish-English Dictionary*. (İstanbul: Sev yayınları, 2004) 615.

¹⁵ *Resimli Ansiklopedik Büyük Sözlük*. C.2, (Ankara: Arıkan Yayınevi, t.y.) 1533; Mehmet Bahaettin Tovan, *Yeni Türkçe Lügat*. Hazırlayan A. Hayber, (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları) 2004, 487.

¹⁶ TDK Sözlük, (Çevrimiçi) <https://sozluk.gov.tr/>, 1 Ağustos 2023. TDK’nin yayınladığı sözlüklerde 2005 yılına kadar “monşer” kelimesine rastlanmamaktadır.

¹⁷ TDK Sözlük, (Çevrimiçi) <https://sozluk.gov.tr/>, (1 Ağustos 2023).

¹⁸ *Meclisi Mebusan Zabut Ceridesi*, Cilt:3, İnikad:42, (16 Şubat 1911), 47.

¹⁹ Peyami Safa, “Sanatın Vatani”, *Cumhuriyet* (13 Temmuz 1939), 3.

²⁰ Cnntürk, (Çevrimiçi) <https://www.cnnturk.com/yasam/diger/erdogandan-attila-ilhana-monser-elestirisi>, (29 Ağustos 2023).

²¹ Mirim: "beyim, aziz dostum, arkadaşım" anlamlarında bir seslenme sözü. Bkz. TDK Türkçe Sözlük.

²² Aziz Nesin, *Böyle Gelmiş Böyle Gitmez - Aziz Nesin'in Anıları*. (İstanbul: Nesin Yayınevi) 2015, 118.

²³ TDK Sözlük, (Çevrimiçi) <https://sozluk.gov.tr/>, (1 Ağustos 2023). Bu ifadenin harf değişimi ile yerel ağızlarda da kullanıldığını söylemek mümkündür. Örneğin Erzurum’da “tanko” [sosyete anlamında] ifadesi kullanılmıştır. Bkz. <https://erzurum.ktb.gov.tr/TR-273919/erzurum-agzi.html>, (3 Mart 2024).

diplomatlara karşı ‘monşer’ ifadesi kullanılsa da kadın diplomatlara karşı da kullanılan bir kelimedir.²⁴ Monşer kavramını başka kelime ve değerler ile karşılaştıranlar olumsuz bir anlamda kullanmakta ve Türk toplumunun değerlerini yansıtmadığı vurgusunu ön plana çıkarmaktadırlar.

2. Monşer Kavramı Neden Diplomatlara Atfedilmektedir?

Sosyal statü, yaşam tarzı, diplomatik ayrıcalıklar ve dokunulmazlıklar, diplomatları sıradan insanlardan ayırmaktadır. Kişisel korunması ve görevinin başarıya ulaşması için gerekli olan kurallar ve gelenekler, diplomatın etrafında bir yabancılık ve inziva kalkını örmektedir. Söz konusu unsurlar, diplomatı ayrıcalıklı hale getirdiği gibi aynı zamanda yaşam tarzını “olağanüstü” hale getirmektedir. Diplomat, sözde yüksek yaşam tarzı ve ayrıcalıkları nedeniyle kıskanılmakta, eleştirilmekte hatta alay edilmektedir. Diplomat, yaşam tarzı olmasa bile kendi kültürüne yabancılaştığı için eleştirilmektedir.²⁵ Söz konusu eleştirileri dünyanın çeşitli ülkelerinde de görmek mümkündür. Örneğin Diplomat G.F. Kennan’e göre Amerikalılar, yanlış bir şekilde, diplomatların çoğunun kendini beğenmiş, paralı züppeler olduğuna inanmaktadır. Ayrıca birçok Amerikalının bu inançtan vazgeçmesinin uzun zaman alacağını belirtmektedir.²⁶ Diplomatlara karşı olumsuz bakış açısı sadece Türkiye’de değil dünyanın çeşitli ülkelerinde de görülmektedir. Örneğin Kanada’da bir gazeteci ülkesinin diplomatlarını “Amerikan ajanları gibi” faaliyet göstermekle itham etmişti.²⁷ Kıskanılan, eleştirilen ve alay edilen diplomatlar, Türkiye’de de hicvedilen bir kesimi oluşturmaktadır.

Türkiye’de Erken Cumhuriyet Dönemi’nde diplomatlara ‘züppe veya ecnebiperest’ ifadesi yakıştırılmıştı. Söz konusu yakıştırmada Osmanlı diplomatlarının tutum ve davranışları etkili olmuştu. Monşer kavramının diplomatlara atfedilmesinin bazı nedenlerini şu şekilde açıklamak mümkündür:

- Osmanlı İmparatorluğu’ndan kalan ecnebiperest diplomat algısı
- Kendi değerlerine yabancı oldukları iddiası (Batı özentisi)
- Dışişleri mensuplarının çocuklarının (oran düşük olmasına rağmen) diplomatlık mesleğini sürdürmeleri ve bunun Dışişlerinde bir sınıfın ‘hâkimiyet’ alanı olarak kamuoyunda algılanması
- Yabancı evlilikler
- Siyasetçilerin diplomatları bir handikap olarak görmesi
- Laiklik algısı
- Bilgi paylaşımı konusundaki ketumiyeti
- Diplomatların zaman zaman kendi vatandaşlarına ve kültürüne ilgisiz kalmaları
- Kendini yeterince tanıtmama.

Osmanlı İmparatorluğu’ndan kalan ecnebiperest diplomat algısı: Millî Mücadele sürecinde Osmanlı diplomatlarının Ankara Hükümetine karşı mesafeli bir yaklaşım içerisinde olması ve Ankara’daki belirsizlik Erken Cumhuriyet Dönemi’nde tartışmaları beraberinde getirmiştir. Saltanatın kaldırılması ile birlikte diğer kurumlarda olduğu gibi Hariciyede de bir tasfiye süreci başlamıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında ciddi bir personel eksikliği olmasına rağmen Osmanlı diplomatlarının önemli bir kısmı tasfiye edilmiştir. Esas alınan kıstas ‘Millî Mücadele’ye ve Mustafa Kemal’e destek verilip vermediği’ idi. Mustafa Kemal’e yakın isimler de bu kriter çerçevesinde yazılarını kaleme almıştı. Cumhuriyet döneminin önde gelen yazarlarından biri olan F. Rıfki (Atay), Osmanlı İmparatorluğu’ndan kalma Hariciyecileri sert sözlerle tenkit etmişti. *Ecnebiperestlik* başlığı ile kaleme aldığı yazısında: “İsmet Paşa Babiâli insanların hiçbir hakkı müktesebini tanımamakta haklıdır... Onun Hariciyeye göndereceği memurlar, zabıtları, askerleri gibi bu vatanın öz çocukları olmalıdır. Ankara’da üç gün bile staja tahammül edemeyen züppelere değil... Bütün müesseslerimizde ecnebiperestlik halk lehçesindeki ismiyle züppeden ve züppelikten kurtulmaya mecburuz...” ifadelerini sarf etmişti. Söz konusu yazıdan Osmanlı eski diplomatları ciddi anlamda rahatsız olmuştu. Bu kişilerden biri de Atina, Moskova ve Stockholm’de Büyükelçilik yapmış olan Galip Kemali Söylemezoğlu’ydu. G. Kemali Bey’e göre Falih Rıfki yazdığı yazı ile “meslekten yetişmiş mücerrep (deneyimli) sefirlerimizi kenarda

²⁴ Yeni Şafak (3 Aralık 2020), 1.

²⁵ Sasson Sofer, “The diplomat as a stranger”, *Diplomacy and Statecraft* 8, no. 3 (1997): 182.

²⁶ George F. Kennan, “Diplomacy without Diplomats?” *Foreign Affairs* 76, no. 5 (1997): 198–212.

²⁷ Sert, “İki Darbe Arasında”, 47.

bırakmak için *efkârı umumiyemizi hazırlamak*” taydı. Galip Kemali Bey, söz konusu yazıya karşılık “*Mirim*” diye başladığı yazısında; “*devlet ve milletine senelerce hüsnü hizmet etmiş nice hariciye memurlarımızı enzârı umumiyede çürütmeye, memleketimizin en güzide bir tabakai irfanını bigayrihakkın (haksız) tezlile (hakir görme) matuf olduğunu, bunu görünce, doğrusu devlet, hükümet, millet, meslek, hak ve kudret, hülâsa ne kadar mukaddesat cümlesi namına kalbimde bir infial duydum*” diyerek rahatsızlığını belirtmişti. Devamında “*Avrupa’da bulunan irili ufaklı bilcümle sefaret memurlarımız zaman, mekân ve imkânın müsaadesi nispetinde bu davaya candan iştirak ederek vatana karşı merbutiyetlerini (bağlılıklarını) hiçbir emeli şahsi değil, sevki hamiyet ve hissi vazifeperveriyle ispat eylemişlerdir*” diyerek Osmanlı diplomatlarının Millî Mücadeleye hizmet ettiklerini iddia etmiştir. Falih Rıfkı ise Osmanlı eski Büyükelçisi Galip Bey’e verdiği cevapta; “*yazımda Türk milletine zararı dokunan fuzuli ve tufeyli (asalak) bir sınıftan ve bu sınıfın zihniyetinden bahsetmiştim*” demektedir. Hariciye ve Maliye’den bilhassa bahsetmesinin nedenini ise ecnebiperestliğin en ziyade bu mesleklerde var olduğunu ve ecnebiperestlerin bu iki mesleğe hususi bir ilgi göstermesinin nedenini ise ‘birinde para ve birinde Avrupa vardır’ diyerek Osmanlı memurlarına ‘mesafeli’ bir yaklaşım sergileneceğini âdeta haber vermekteydi. Falih Rıfkı, “*Babiâli hiçbir yerde işimize yaramaz: ne içeride ne de dışarıda...*” sözleri ile Türkiye’nin yeni bir ideoloji ve hedefle kurulduğu için Osmanlı’nın eski diplomatları ile yol almayacağını sert cümlelerle vurgulamaktaydı. Osmanlı diplomatlarının Millî Mücadeleye karşı mesafeli tutumu, Ankara Hükümeti tarafından tepkiyle karşılandığı gibi eski diplomatlardan bir fayda gelmeyeceği ve diplomatlar “*sefaret bütçelerini kemiren insanlar olarak*” değerlendirilmiştir.²⁸ Erken Cumhuriyet Dönemi’nde başlayan züppe, ecnebiperest ifadeleri zamanla yerini monşerliğe bıraktı.

Kendi değerlerine yabancı oldukları iddiası (Batı özentisi): Büyükelçi Mahmut Dikerdem’e göre II. Dünya Savaşı’nın Hariciye mesleğine dolaylı bir etkisi oldu. “*Dört yıl süre ile yurt dışına çıkmayan, çıkabilse bile gittiği ülkelerde savaş halinin yarattığı bin bir zorlukla karşılaşan Türk burjuvazisi, Hariciyecilerin ellerindeki diplomatik pasaportun her kapıyı açan bir altın anahtar değerinde olduğuna inanarak, çocuklarını Dışişleri Bakanlığına girmeye özendirdiğini*” iddia etmektedir. Dışişleri sınavına genelde İstanbullu aile çocuklarının, özellikle Galatasaray Lisesi ve Amerikan Koleji mezunlarının girmeye cesaret edebildiklerini fakat savaştan sonra Anadolu’dan yoğun bir katılımın gerçekleştiği görülmektedir. Dikerdem’in de ifade ettiği gibi taşra liselerinden mezun olan eşraf çocukları Ankara Mülkiye Okuluna girmeye oradan da bürokrasiye girmeye başladılar. Mülkiye’nin misyonu gereği devlete personel yetiştiren bir okul olduğundan Hariciye kısmi önemini Osmanlı’dan itibaren korumaktaydı. Buradan yetişenler, lisan sorununu hallettikten sonra Dışişleri sınavını kazanacak bir konuma geldiler. “*Bu durum Hariciye mesleğinin demokratikleşme sürecini hızlandırdı ve bir bakıma yararlı oldu. Bir bakıma diyorum, çünkü... Hariciyeye girenlerden kimileri yabancı ülkelerde gördüklerinden ve oralardaki diplomat yaşantısından ters yönde etkilendiler. İçlerinden yeni yaşamlarından başı dönenler, mesleğin yaldızına kapılanlar, yurda dönünce bu ülkenin insanlarını beğenmeyenler, hatta ailelerini fazla ilkel bulup ilişkilerini gevşetenler çıktı. Birkaç istisnasıyla çoğunun dünya görüşlerini hariciye mesleği olumsuz yönde etkiledi. Bizim meslekte çok görülen ‘kariyerizm’ hastalığına tutulup, biran önce yükselmek, yeni unvanlar kazanmak için kişiliklerinden özveride bulunanlar çıktı. Kendi ülkelerinin sorunlarına yabancı gözüyle bakmak, insanlarını yabancı açıısından eleştirmek eğilimine kapıldılar. Kısacası, halk çocuğu olarak girdikleri meslekte beş on yıl sonra halktan kopuk birer bürokrat kesildiler.*”²⁹

Diplomatların savunduğu düşünce ve yaşam tarzı kendilerine olan bakış açısını da bir nevi şekillendirmekteydi. Soğuk Savaş süresince Türk diplomatlarının ekseriyeti, Batı ittifakı ile bütünleşmeyi hatta bir ulusal kimlik meselesi olarak görmüşlerdir. Bu da “monşer” etiketiyle kamuoyunda menfi bir imgeye sahip olan Türk diplomatları batıcılıkla özdeşleştirilmiş, Dışişleri Bakanlığı da antipatik bir kurum olarak görülmesine neden olmuştur.³⁰

Kendi değerlerine yabancı oldukları, Hariciyede ‘elit’ bir kesimin hâkim olduğu anlayışı zaman zaman diplomatlar tarafından da dile getirilmektedir. Örneğin diplomat Daver Darendede de klasik diplomat

²⁸ *Akşam*, (7 Şubat 1924; 15 Şubat 1924; 31 Mart 1924; 5 Nisan 1924); Galip Kemali Söylemezoğlu, *Hariciye Hizmetinde 30 Sene*, C: IV, (İstanbul: Maarif Basımevi, 1955) 173-181; Evren Küçük, *Türkiye-İsveç İlişkileri (1914-1938)* (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2017) 127.

²⁹ Mahmut Dikerdem, *Hariciye Çarkı*. (İstanbul: Cem Yayınevi, 1989), 74-75.

³⁰ Sert, “İki Darbe Arasında”, 47.

kimliğinin zamanla değişmesi sonucu diplomasi mesleğinde şekilciliğin arka planda kaldığını iddia etmektedir; “1960’lardan sonra Türkiye’deki değişiklik Dışişlerini de etkiledi, eskiden soylu ve varlıklı ailelerin çocuklarına özgü olan bu mesleğe orta sınıf memur ailelerin çocukları da katıldı. Yine de Dışişleri’nin yarış şeklinde koşanların, ‘ayrıcılık bir grup’ oluşturdukları, bu grubun dışında kalanların aynı şerit içinde eşit koşullarda yarışmalarının engellendiği görülmüş, kısır döngü bir türlü kırılmamıştır.”³¹

1940’lardaki “zevksizlikler, çirkinlikler, görgüsüzlüklerden” doğan “hacıağa” imajı, eleştirilirken bu imajın monşerlikten bir farkı olmadığı da vurgulanmaktadır. Mümtaz Soysal her iki gruptan bir fayda gelmeyeceğini şu sözlerle aktarmaktadır: “Hacıağanın zenginliğinden sanayi, monşerin inceliğinden güzel sanat doğmamışsa, ikisi de, topluma hiç yararları dokunmadan, kuyruklu yıldız gibi kayıp giderler.”³²

Monşer olarak tanımlanan diplomatların “kadeh kaldıran, resepsiyondan resepsiyona koşan” kişiler olarak tanımlanması ve kendi değerlerine uygun davranmadığı eleştirileri de yapılmaktadır. Örneğin bir başkonsolosun Ramazan ayında Mehmet Akif Ersoy hakkında bir anma etkinliği düzenlemesi ve etkinlikte alkol ikram edilmesi tartışmalara neden olmuştur. Milletın değerlerine saygısızlık olarak değerlendirilen olay üzerine başkonsolos merkeze çekilmişti.³³

Dışişleri mensuplarının çocuklarının (oran düşük olmasına rağmen) diplomatlık mesleğini sürdürmeleri ve bunun Dışişlerinde bir sınıfın ‘hâkimiyet’ alanı olarak kamuoyunda algılanması: İlk başta Avrupa özentisi içinde bulunan aydınlara yakıştırılan monşer ifadesi zamanla diplomatlara atfedilmiştir. Türk toplumunda “Türk diplomasisi bir aile cemiyetidir, belirli ailelerin çocuklarına kapıları açıktır, diplomatlar, ülkeyi ve ülkenin konularını tanımazlar, Batı’yı taklit ederler, sosyete adamlarıdır, şık giyinirler, kendilerine has özenti bir Türkçeleri vardır, onlar ‘kokteyl’ davetlileri ve ‘mon cher’dirler” algısı oluşmuştur.³⁴ Mesleğin içerisinde bulunan diplomatlar, bu duruma karşı çıkarak bu suçlamaların peşin kanaatle, acele verilmiş hükümler olduğu ve gerçeği yansıtmadığını belirtmektedirler ve Dışişleri meslek memurluğunun bir uzmanlar kadrosu olduğunu dile getirmektedirler.³⁵ Hâlihazırda dışişlerinin sayılarına bakıldığında ebeveyni dışişlerinde olan personel sayısının her geçen gün azaldığı rakamlara da yansımaktadır. Diplomatların toplumsal yapısına bakıldığında çok büyük çoğunluğu alt orta sınıflarının okumuş kesiminden gelmektedir.³⁶

Kamu görevlisi	% 25
Emekli	% 19
<i>Dışişleri memuru</i>	% 15
Mimar-mühendis	% 7
Avukat	% 6
Doktor-eczacı	% 6
Bankacı	% 4

³¹ Daver Darende, *Diplomatın Not Defteri*. (Ankara: Arkadaş Yayınevi, 2008) 16-17.

³² Mümtaz Soysal, “Hacıağalar ve Monşerlik”, *Milliyet*, (20 Haziran 1978).

³³ “Hariciyeci Olmak-Söyleşi”, (çevrimiçi), <https://www.youtube.com/watch?v=glCVKf7wuGA&t=5385s>, (16 Kasım 2023); Yeni Akit, (çevrimiçi) <https://www.yeniakit.com.tr/haber/baskonsolostan-ramazan-ayinda-milletin-degerlerine-buyuk-saygisizlik-777711.html>, (16 Kasım 2023).

³⁴ Semih Günver, “Dışişleri Meslek Memurluğu”, *Çağdaş Türk Diplomasisi: 200 Yıllık Süreç*. (Ankara: TTK Yayınları, 1999) 739.

³⁵ Günver, “Dışişleri Meslek Memurluğu”, 739.

³⁶ Oran (Edt.) *Türk Dış Politikası*, 67.

Diğerleri	% 5
Serbest	% 1.3

Tablo-1. Dışişleri Meslek Memurları Ebeveynlerinin Meslekleri (1996)³⁷

Günümüzde Dışişleri Bakanlığı, yalnız belli başlı kesimlerden meslek memuru alındığı iddiasının yanlış olduğunu ve bu durumun gerçeklerle örtüşmediğini ifade ederek söz konusu durumu sayılarla açıklamaya çalışmaktadır.

Kamu Görevlisi	% 39.4
Serbest	% 17.55
Mühendis-Mimar	% 11.26
<i>Dışişleri Memuru</i>	% 6.96
Hâkim-Avukat	% 4.30
Eczacı-Doktor	% 4.30
Bankacı	% 2.98
Diğer	% 13.25

Tablo-2. Dışişleri Meslek Memurları Ebeveynlerinin Meslekleri (1998-2006 yılları)³⁸

Dışarıdan bakıldığında Dışişleri memurlarının “*zengin ve seçkin*” göründüklerini diplomatlar da kabul etmektedir. Fakat durumun öyle olmadığını, diplomatların da “*bu toprakların evladı*” olduğu vurgusu ön plana çıkmaktadır.³⁹ Diplomat Mehmet Ögütçü de durumu şu şekilde izah etmektedir: “*Bazılarının çizdiği klasik şablona uygun kıdemli bürokrat, general, varlıklı işadamı, siyasetçi çocuğu, torunu değildim bakanlığa girdiğimde... Mesleğin dışarıdan bakıldığında, yaşam kalitesi bakımından ülke ortalamasının epey üzerinde, cezbedici bir ışıltısı var. Belki de o yüzdendir ki sanki hepimiz varlıklı alilerden gelmişiz, kuş sütü ile beslenmişiz, bu ülke ve insanlardan uzak, zevk ve sefaya düşkün bir insan türü gibi takdim ediliyoruz kamuoyuna. Oysa Dışişlerindeki çoğu diplomatın Anadolu'nun dört bir köşesinden orta gelirli ailelerden geldiğini, herkes gibi sıkıntı çekerek, yaşam mücadelesi vererek o aşamalara ulaştığını çok az insan biliyor.*”⁴⁰ Osmanlı döneminde Hariciyeye girmek seçkin ailelerin çocukları için önemli bir statüydü. Seçkin okullardan mezun ve yabancı lisanı sahip olanlar, Hariciyeye girmek için ailelerinin ‘kartviziti’ (bağlantıları) önemli bir işlev görmekteydi.⁴¹ Hariciyenin, aynı zamanda dünyaya özellikle Avrupa’ya açılan bir pencere konumunda olması cezbedici özelliğini artırmaktaydı. Dolayısıyla orta sınıf aileler de çocuklarını Hariciyeye yönlendirme konusunda istekliydiler. Söz konusu durum Cumhuriyet dönemi için de geçerliydi. Dışişleri’ne girenler, Ali Tuysun’un ifadesiyle “*Bakanlık potasında, yurt içinde ve dışında harmanlanır ve ortaya çoğunlukla, diplomasimize saygınlık kazandıran özellikleri paylaşan bir memur tipi çıkar.*”⁴² Bakanlık potasına girdikten sonra diplomatların, kendi değerlerine yabancılaştığı eleştirisi bizzat diplomatlar tarafından da dile getirilmektedir.⁴³

³⁷ Oran (Edt.) *Türk Dış Politikası*, 67.

³⁸ Dışişleri Bakanlığı, <https://www.mfa.gov.tr/meslek-memurlari.tr.mfa>, (18 Ocak 2024).

³⁹ Yalım Eralp, *Perdeyi Aralarken Bir Monşerin Hatıratı*. (İstanbul: Doğan Kitapevi, 2017) 12.

⁴⁰ Mehmet Ögütçü ve Uğur Ergun, *Bir Başkadır Diplomatların Dünyası*. (İstanbul: Destek Yayınları, 2021) 18-21.

⁴¹ Osmanlı hariciyesine meslek memurlarının nasıl alındığına dair örnek için bkz. E. Cemal Paker, *Siyasi Tarihimizde Kırk Yıllık Hariciye Notları*. (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2001) 13.

⁴² Ali Tuysun, *Gönüllü Diplomat Dışişlerinde Kırk Yıl*. (İstanbul: Şenocak Yayınları, 2012) 20.

⁴³ Dikerdem, *Hariciye Çarkı*, 74-75.

Diplomatların şatafatlı bir yaşam ve babadan oğula geçen bir ‘saltanat’ sürdürdükleri iddiasına karşılık Büyükelçi Kaya Türkmen şu sözlerle tepki göstermektedir: “Biz Hariciyede devlet terbiyesiyle yetiştik. Her hareketimize, her davranışımıza aldığımız devlet terbiyesi şekil verdi...”⁴⁴ Dışişlerinin, belli bir kesimin güdümünde olduğu, ilerleme sağlamak için belli bir cemiyete mensup olmak gibi iddialar diplomatların da gündeminde olmuştur. Bu da dışişlerine karşı bir ‘monşer’ algısının oluşmasına ve eleştirilmesine neden olmuştur.

Büyükelçi Hasan Göğüş de Dışişleri Bakanlığında oranları azalsa da aynı soyadı taşıyanların olduğunu bu da bazı kesimlerin hariciyecileri ‘monşer’ olmakla suçlamalarına neden olduğuna dikkat çekmektedir.⁴⁵ Büyükelçi N. Hazar, İhsan Sabri Çağlayangil döneminde monşer söyleminin terk edildiğini iddia etmektedir. Adalet Partisi (AP) Milletvekilleri, Büyükelçilerin ve kariyer diplomatların ailelerinin belirli bir zümreye mensup oldukları yolunda kendisine şikâyetle bulunması üzerine Çağlayangil, Bakanlık Personel Genel Müdürünü çağırarak kendisinden tüm diplomatların babalarının meslekleri hakkında bir rapor istemiştir. Kendisine sunulan raporda Büyükelçi ve diplomatlarının çoğunluğunun babalarının sıradan insanlar olduğu ve tüm kesimleri temsil ettiğini, alınan meslek memurlarının liyakat ve yeteneklerine göre alındığı bilgisi verilmişti. Söz konusu bilgileri Partisinin parlamenterlerine ilettiğini ve o dönemde diplomatlara yönelik ‘monşer’ söyleminin nihayetlendiğini belirtmektedir.⁴⁶ Her ne kadar dönemin siyasetçileri ikna edilmiş gibi olsa da söz konusu söylem kullanılmaya devam edilmiş ve 1990’larda siyasetçiler meclisteki konuşmalarında da yer vermiştir.

Diplomat çocuklarının bir bölümünün hariciyeci olmaları, ebeveynlerinin kartviziti ile değil, ailelerinin ortamı ile ilgili bir durumdur. Çocukluklarından beri değişik coğrafyalarda eğitim alan ve iyi mekteplerde okuyan bu çocukların ebeveyn mesleğini seçmesi olağan bir durumdur.⁴⁷ Yetiştikleri ortam ve aldıkları eğitim, diğer diplomat adaylarına göre önemli bir avantaj sağlamaktadır. Bu hususun dile getirilmesinde bir kıskançlık durumunun dışı vurumu ile ‘monşer’ yaftasına neden olmaktadır.

Yabancı Evlilikler: Cumhuriyet Türkiye’inde her ne kadar Osmanlı Hariciye geleneği devam ettirilse de diplomatların yaşamlarına dair farklı düzenlemeler yapılmıştır. Mustafa Kemal (Atatürk) döneminde 40 Büyükelçi/Elçi’nin tamamı Türk ve Müslüman idi. Aynı şekilde eşlerin seçimine de büyük bir ihtimam gösterilmiştir. 1926 yılına kadar yabancı kadınlar ile evliliğe engel teşkil edecek herhangi bir mevzuat bulunmamaktaydı. Söz konusu kararın uygulanmasında Mustafa Kemal’in bakış açısı belirleyici faktör olmuştur. F. R. Atay’ın da ifade ettiği gibi Atatürk, yabancılar ile evlenmeye karşıydı.⁴⁸ 1926’da çıkarılan ilk memur kanununda yabancılar ile evlenmek memuriyete engel teşkil ettiği gibi olması durumunda memuriyetin sona ermesine neden olmaktadır. Özellikle Dışişleri ve askeriyedeki personelin yabancılar evlenmesi uzun yıllar menedilmiştir.⁴⁹ Osmanlı döneminde bazı Osmanlı diplomatlarının ve bürokratlarının yabancı kadınlar ile evlenmeleri ve evlilikleri sayesinde çeşitli görevlere gelmeleri tepkiyle karşılanmıştır. Gerek Osmanlı’dan kalan travma gerekse güvenlik gerekçesiyle Atatürk döneminde Hariciyecilerin yabancı kadınlar ile evlenmeleri yasaktı. Hem Osmanlı döneminde hem de 1970’lerden sonra diplomatların yabancı kadınlar ile evlenmeleri, Türk-İslam kültüründen uzaklaştıkları ve millî değerlere yabancılaştıkları eleştirileri kamuoyunda oluşmuştur. Bu da klişeleşmiş bir kavram olan monşerin gündeme gelmesine neden olmuştur.

Siyasetçilerin diplomatları bir handikap olarak görmesi: Siyasetçiler zaman zaman Dışişleri Bakanlığını, bir handikap olarak görmektedir. Bazen siyasî otorite, Hariciyenin dikkate getirdiği hususları otoriteye karşı bir “meydan okuma” olarak değerlendirmektedir. Örneğin geçmişte bir başbakanın kendisine karşı “çete direnci” gösteriyor diye Hariciyeyi hizaya getirmek için sert mizaçlı bir bakan atadığı da iddia edilmektedir.⁵⁰ Basında bürokratlar ve hariciyeciler monşer olarak nitelenirken onların amiri konumunda bulunan Dışişleri Bakanları “halktan bir kişi” olarak değerlendirilmekteydi.

⁴⁴ Kaya Türkmen, *Devlet Terbiyesi*. (İstanbul: Siyah Beyaz Yayınevi, 2023) 10, 225.

⁴⁵ Hasan Göğüş, *Zor Başkentlerde Diplomasi*. (İstanbul: Doğan Kitap, 2020) 13.

⁴⁶ Nurzen Amuran, “Monşer” söylemi nasıl durdu...”, (Çevrimiçi) <https://www.odatv4.com/yazarlar/nurzen-amuran/monser-soylemi-nasil-durdu--211313>, (17 Ağustos 2023).

⁴⁷ Toktamış Ateş, “Semih Günver” *Cumhuriyet*, (27 Ocak 2000); *Dışişleri Güncesi*, (Ocak 2000) 182-183.

⁴⁸ Falih Rıfkı Atay, *Çankaya*. (İstanbul: Pozitif Yayınları, 2010).

⁴⁹ *Resmî Gazete*, Sayı:1127, (24 Şubat 1929) 1-2.

⁵⁰ Bozkurt Aran, “Dışişleri Mensubu Olmak”, *Kayıtdışı Anılar 20 Diplomat Anlatıyor*. (İstanbul: Tarihçi Kitabevi, 2022) 103.

Örneğin Dışişleri Bakanı Mesut Yılmaz hakkında çıkan haberde ‘monşer’lerden bunalınca memleketi Rize’ye giderek rakısını içtiği yazılmaktaydı.⁵¹

Diplomatlara karşı yapılan eleştirilerden biri de dış politikanın yürütülmesinde “millî” davranılmadığıdır. Örneğin Dışişleri Bakanlığı 1998 Malî Yılı Bütçesi görüşmeleri çerçevesinde Avrupa Birliği ile ilgili yapılan tartışmalarda 20 Aralık 1997 tarihinde Milletvekili Mehmet Sılay: “*Yıllardır Hariciyemizin monşerleri, dış politika denilince, daima Washington'dan, Moskova'dan Anadolu'ya bakmayı anladılar... Oysa millî dış politikamız, Asya'ya, İslam âlemine, Toroslardan ve Anadolu platolarından bakmayı gerektirir*” diyerek devamında “*Bu yenilgi, kuşkusuz, gayri millî Dışişlerinin, monşer, jakoben ve Ortodoks politikalarının bir sonucudur*” açıklaması tartışmaları beraberinde getirmişti. Söz konusu açıklamaya diğer siyasi parti sıralarında da tepkiye neden olmuştur. Ayrıca dönemin Dışişleri Bakanı İsmail Cem de Dışişleri personeliyle övündüğünü “*kimsenin, öyle monşer diye, yok efendim jakoben diye, hele hele Truva atı diye bakmaya, onlardan öyle bahsetmeye hakkı yoktur*” diyerek tepki göstermişti.⁵² Siyasetçiler her ne kadar diplomatları bir engel gibi görse de dış politikanın belirlenmesinde hükümet doğrudan yetkilidir. Diplomatlar ise belirlenen politikanın yürütülmesinden sorumludur. Diğer taraftan diplomatlar hükümetin, mevcut politikasını benimsemezse bile yürütmekle mükelleftir.

Laiklik Algısı: Dışişleri Bakanlığının laiklik hassasiyeti zaman zaman Türk dış politikasının belirlenmesinde dahi öncelik kazanmıştır. Söz konusu ideolojik tutum, çok yönlü Türk dış politikasının önüne geçebilmiştir. Örneğin 1969 İslam Zirve Konferansı’na Türkiye’nin katılımı gündeme geldiğinde Türkiye’de laiklik tartışmasına yol açmıştır. Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, Dışişleri Bakanlığının da etkisiyle İslam Zirvesi Konferansı’na katılmanın laiklik ilkesi ile çeliştiği gerekçesiyle konferansa katılmamayı tercih etmişti. Büyükelçilerin Dışişlerinde yaptıkları toplantılarda konferans için yapılan davete “*olumsuz*” cevap verilmesi gerektiğini dile getirirken Dışişleri Bakanı Çağlayangil ise nüfusu %98’i Müslüman bir ülke olan Türkiye’de böyle bir davranışın içten tepkilere yol açacağını ifade etmişti. Konferansa bir gözlemci gönderilmesine dahi karşı çıkan Dışişleri yetkilileri, toplantıya katılmanın sakıncaları üzerinde ısrarla durmuştu. Sonunda Başbakan Demirel’in ağırlığını koyması ile “*toplantıya katılmak laikliğe aykırı değildir*” diyerek Dışişleri Bakanı Çağlayangil’in katılmasına karar verilmiştir.⁵³ Böylece Türkiye, Eylül 1969’daki İslam Zirve Konferansı’na Dışişleri Bakanı seviyesinde iştirak etti. Dönemin Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay böyle bir toplantıya dahil olmanın Türkiye’deki laiklik ilkesi ile çeliştiğini ileri sürmesine rağmen, Demirel hükümeti çok boyutlu dış politikada kararlıydı. Fakat Osman Olcay’ın ifadesiyle çok boyutlu dış politika, gelecekte etkisi olmayacak faaliyetlerin, ekibi ve imkânları kısıtlı devletler için enerji israfı olarak değerlendirilmiştir.⁵⁴

Büyükelçi Günver, meslek memurları hakkında yazdığı yazısında Türk diplomatının İslam dininin gereklerini yerine getirmekten kaçınmaması gerektiğini şu sözlerle belirtmektedir: “*Türk diplomatı dünyanın her köşesinde görev alabilir. Batı dünyasına uyabilmek için onların yaşam şartlarını bilen ve geleneklerine vakıf olan bir diplomat, örneğin bir cenaze merasimi dolayısıyla Hıristiyan kilisesinde yapılan bir ayine katıldığı gibi Müslüman bir ülkedeki Türk diplomatı, bir Cuma namazına davet edildiği zaman namaza katılabilmeli ve İslam’ın uygulamalarını da aksatmamalıdır. Devlet laiktir ama Müslüman bir ülkede, bir Türk diplomatının kişisel olarak İslam dininin gereklerini yerine getirmekten kaçınması da kabul edilemez*”.⁵⁵

Diplomatların laiklik tutumları ve açıklamaları nüfusunun önemli bir kısmını teşkil eden Müslüman Türkiye’de zaman zaman rahatsızlıklara ve eleştirilere de neden olmaktadır. Örneğin bir akademisyenin teokratik bir ülkede (İran’da) Besmele ile sözlerine başlaması dahi rahatsızlık yaratabilmektedir.⁵⁶

⁵¹ Cumhuriyet, (13 Haziran 1989), 9.

⁵² TBMM Tutanak Dergisi, Birleşim:32, Dönem: 20, Cilt:40, s.100-113. (20 Aralık 1997).

⁵³ Milliyet, (19 Eylül 1969), 1.

⁵⁴ Ali Balcı, *Türkiye Dış Politikası*. (İstanbul: Etkileşim Yayınları, 2015) 128-129.

⁵⁵ Günver, “Dışişleri Meslek Memurluğu”, 741.

⁵⁶ Gazeteci Murat Bardakçı’nın aktardığına göre; UNESCO toplantısına katılmak için İran’a giden İlber Ortaylı’dan Türk diplomatların besmele çekmeden konuşmaya başlamasını rica ettiğini, İranlı yetkililerin ise bunun tam tersini istediğini, Ortaylı’nın da her iki tarafı kırmamak için konferansta Farsça besmele çekerek hem Türk hem İranlı diplomatları hoşnut ettiğini belirtmektedir. Ortaylı, Bismillâhırahmânırahîm ifadesini kullanmamak için, “*çünkü bizinkiler [Türk diplomatlar] kızıyor*;

Özellikle kariyerdışı büyükelçilerin buldukları ülkede yöresel kıyafetler giymesi Türk diplomatları tarafından laiklik ilkesine aykırı olarak görülebilmektedir. Söz konusu giyim, “*modern, laik Türkiye Cumhuriyeti*” ideolojisine aykırı olarak değerlendirilebilmektedir. Diğer taraftan kariyer büyükelçilerin eski Yunan kıyafetlerini giymesi ise diplomatlardan ziyade muhafazakâr kesimden tepkilere neden olmaktadır.⁵⁷

Bilgi paylaşımı konusundaki ketumiyeti: Dışişleri Bakanlığı'nın bilgi paylaşımı konusundaki ketumiyeti açısından Bakanlık Arşivinin yıllarca kapalı olması en önemli örneği teşkil etmektedir. Diplomatların, ‘devlet sırlarının’ ifşa olmaması için gösterdikleri hassasiyet akademik çevreler açısından da ciddi eleştirilere neden olmaktadır. Ekim 2022 tarihi itibarıyla 1919-1958 yılları arası 48 ülkeye ait 739.161 sayfa belge Devlet Arşivlerine devredilmiştir.⁵⁸ Kendi döneminde gizli ibareli olan fakat günümüzde gizliliği kalkan ve yabancı arşivlerde erişime açık olan belgeler, hâlihazırda okuyucu ve araştırmacıların erişimine açılmamıştır.⁵⁹ Dolayısıyla Dışişleri Bakanlığı Arşivi mevcut haliyle ‘yarı açık’ haldedir.

Dışişleri Arşivinin kapalı olmasının Türkiye'nin imajına da zarar verdiğini Halil İncılık da belirtmektedir. İncılık, Batı'da olumsuz Türk imajını düzeltmenin önemli enstrümanlarından biri de arşivler olduğunu, diploması tarihinin açıklığa kavuşması açısından arşivlerin tam açık olması gerektiğini vurgulamaktadır.⁶⁰ Arşivlerdeki gizlilik durumu, zaman zaman ilginç hadiseler de yol açmaktadır. Bir araştırmacı, Türk-Rus Avrasya İşbirliği Antlaşması'nın [2002] kopyası Türk Dışişleri Bakanlığında talep edince, ‘gizlidir’ yanıtı ile karşılaşmıştır. Diğer taraftan aynı araştırmacı, söz konusu antlaşma metnini, Rusya'nın Ankara Büyükelçiliği'nden kolaylıkla temin edebilmiştir.⁶¹

Diplomatlar da arşivin önemine vurgu yapmasına rağmen önemli bir ilerleme kaydedildiği söylenemez. Büyükelçi Kemal Girgin de “*Bakanlığımız Arşivi diploması hayatında çok önemli yerini almalıdır. Belgesiz ve evveliyata hâkim olmadan, bazı geçmiş dosyalardan yararlanmadan birçok problemimizi çözmemiz mümkün değildir. Rakiplerimiz masaya daima bu bakımdan daha hazırlıklı gelerek bizleri zor duruma sokabilirler Kardak misali.*”⁶²

Dışişleri Arşivinin yıllarca kapalı kalmış olması gerek akademik dünyada gerekse diplomatların müzakerelerinde önemli bir eksiklik olarak ön plana çıkmıştır. Müzakerelerde “*dikiz aynası*”⁶³ işlevi gören arşiv belgelerinin erişime açık olmaması, Dışişleri Bakanlığı'na ve diplomatlara karşı eleştirilerin artmasına neden olmuştur. Arşivin, zaman zaman yabancı akademisyenlere açılması fakat Türk akademisyenlere açılmaması da eleştirileri beraberinde getirmiştir. Bakanlığın bazı yabancı akademisyenlere çeşitli konularda Türkiye'nin resmi tezleriyle örtüşen eserler yazdıkları için belgelerini açması, Hariciye Arşivini ‘millî’ olmaktan yoksun bırakan bir gelişme olarak değerlendirilmiştir.⁶⁴ Sadece arşiv açısından değil günlük gelişmeler hakkında da bilgi vermekten imtina edilmektedir. Bu durum hakkında; dönemin Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Büyükelçi Namık Tan da Dışişlerinin, basın mensuplarına zaman zaman yardımcı olmadığını ve bilgi konusunda ketum davrandığını ifade ederek:

ben de Farsçasını okudum. Farsçasını söyleyince o da kızmadı, o da anlamadı.” dedi. Bkz. <https://www.youtube.com/watch?v=GjiT-ywxO4U>, (18 Ocak 2024).

⁵⁷ X, <https://twitter.com/halukilicak/status/1565777432392638465>; Servet Yanatma, "Uganda Büyükelçisi Yavuzalp'in tartışmalı kıyafetinin sebebi", (Çevrimiçi) <https://tr.euronewcom/2018/11/06/turk-buyukelcinin-tartismali-kiyafetinin-sebebi-ortaya-cikti>, 7 Kasım 2023; *Yeni Şafak*, (3.11.2018). Büyükelçi Yavuzalp, Cumhurbaşkanlığı kararı ile merkeze alınmıştır. Bkz. Resmî Gazete, Sayı:30601 (20 Kasım 2018).

⁵⁸ Dışişleri Bakanlığı, (Çevrimiçi) <http://diad.mfa.gov.tr/disisleri-bakanligimiz-diplomatik-arshiv.tr.mfa>, (7 Kasım 2023). Hâlihazırda Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Türk Diplomatik Arşivi olarak 70 ülkeye ait arşiv belgelerini erişime açmıştır. Fakat içerik açısından önemli eksiklikler barındırmaktadır.

⁵⁹ Örneğin 1943 yılında, İsmet İnönü ile W. Churchill'in gerçekleştirdiği Adana/Yenice görüşmelerine dair “çok gizli” belgeler İngiliz Arşivlerinde (The National Archives) erişime açık olmasına rağmen Türk Dışişleri Arşivi'nde kapalıdır. Evren Küçük, *Savaşta Diplomasi: Adana - Yenice Gizli Görüşmeleri*, Hiperlink Yayınları, İstanbul, 2019.

⁶⁰ Halil İncılık, “Türk Diploması Tarihinin Sorunları”, *Doğu Batı Makaleler II*. (Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2008) 213.

⁶¹ Mustafa Budak, "Cumhuriyet Dönemi Türk Dış Politikasına Dair Türkçe Kaynak ve Araştırmalar (1923-1945)", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 2, no. 1 (2004) 338.

⁶² Kemal Girgin, “Cumhuriyet Döneminde Dışişleri Örgütünün Gelişmesi”, *Çağdaş Türk Diplomasisi: 200 Yıllık Süreç*. (Ankara: TTK Yayınları, 1999) 717.

⁶³ Göğüş, *Zor Başkentlerde Diplomasi*, 24.

⁶⁴ Engin Berber, *Türk Dış Politikası Çalışmaları*. (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007) 31.

“biz kendi istediğimiz şeyi hep sakladık. Sürekli örtme, bilgiyi paylaşmama... Elbette ki bilginin paylaşılmayacak bölümü vardır. Bilgi 100 ise bunun belki 40'ı benim kurumumda paylaşılmaz” ifadesine yer vermiştir.⁶⁵

Diplomatların zaman zaman kendi vatandaşlarına ve kültürüne ilgisiz kalmaları: Dışişleri yurt içinde olumlu imaja sahip bir kurum olmadığı gibi diplomatların monşer oldukları kanısı, diplomatların tepeden bakan tavırlarıyla birleşince tepki çekmektedir. Diğer yandan, Hariciye ve Hariciyeciler önyargılarla suçlanan bir kurum olmuştur; genellikle, diplomasinin muvaffakiyeti değerlendirilirken, uluslararası konjonktür ve imkanlar hesaba katılmamaktadır. Diplomasinin önemli bir kısmı gizlilik taşıdığı için diplomatların kamuoyuna açıklama yapması hem güç hem de geleneklerinin dışındadır.⁶⁶ Fakat vatandaşların bireysel olarak yaşadıkları olumsuz durumlar sanki diplomatların genelini yansıtmış gibi bir algı da bulunmaktadır. Diğer taraftan ‘yukarıdan bakma’ anlayışı diplomatlar için âdeta özdeşleştirilmiştir. Örneğin Büyükelçi Nebil Batı için sınıf arkadaşı Ahmed Hâlid Yaşaroğlu şunları yazmıştı: “*Mercan İdâdîsi'ndeki talebeliğinden beri ciddiyeti ve çalışkanlığı ile tanınmıştı. Şeyh'ül-İslâm torunudur. Fatih'teki evinden mektebe uşakla ve sarı bir midilli atı üzerinde gelirdi. Daha o zaman arkadaşlarına şöyle yukarıdan bir bakışı vardı ki günün birinde hariciyeci olacağına delâlet ederdi. Nitekim oldu da*”.⁶⁷

Yaşanan münferit olaylar, zamanla tüm diplomatları suçlayacak şekilde eleştirilere neden olmuştur. Eleştirilerin bir diğer nedeni de kamuoyunda Dışişleri ve diplomatlar hakkında yeterince bilgi sahibi olunmaması ön yargıların oluşmasına yol açmaktadır. Diğer taraftan diplomatların vatandaşlara yönelik tutumları gerek kamuoyunda gerekse diplomatlar tarafından zaman zaman eleştirilmektedir. Örneğin Londra’da görev yapan diplomat Haluk Afra birkaç yıl sonra Londra Büyükelçiliğini ziyaret edince çalışan personelin kendisine hiç de iyi muamelede bulunulmadığını ifade etmektedir. Devamında “*Vatandaşlar, diplomatların kendilerine iyi muamele etmediklerinden yakınır. Meslektaşlarına bu muameleyi yapanlar, vatandaşa neler yapmazlar ki?*”...şeklinde diplomatların kendi vatandaşına üstten bir bakışla baktığını belirtmektedir.⁶⁸ Devamında Düsseldorf Başkonsolosu olarak göreve başlayınca (1982-86 yılları arası) oradaki memurların vatandaşlara iyi davranmadığını şu sözlerle aktarmaktadır: “*Düsseldorf’a gittiğimde, ilk gün baktım pasaportla ilgili üç memur bir bankoya sıralanmışlar ve halka, ‘sen lazo gel, kürdo sen bekle’ gibi hiçbir nezakete uymayan bir tarzda hitap ediyorlar. Öğle tatilinde aldım karşıma onları, ‘siz nasıl vatandaşa lazo, kürdo, kara herif gibi tabirlerle hitap ederseniz?’ diye haşladım ve derhâl geri plana aldım.*”⁶⁹ Söz konusu muamele sadece Dışişleri ile vatandaş arasındaki ilişkiden ibaret değildi. Türkiye’nin genelinde devlet- vatandaş ilişkisi hemen hemen her kurumda sorun teşkil etmekteydi. İlerleyen süreçte devlet-vatandaş ilişkisi genel olarak düzelmeye başladı.

1970’li ve 1980’li yıllardaki muamele, 2000’li yıllarda da şikâyet konusu olmuştur. Nitekim 2000’li yıllarda ‘monşer’ ifadesi siyasetçilerin ifadeleri ile tekrar vücut buldu. 2006 yılında Başbakan R.T. Erdoğan’ın Berlin Büyükelçisi M. Ali İrtemiş’e yönelik ‘türbanlıların pasaport fotoğraflarına ilişkin’ çıkışı tartışılırken, bazı milletvekilleri de Avrupa’daki elçilerin “*monşer*” gibi yukarıdan baktıklarına dair şikâyetlerde bulunmaktaydı.⁷⁰

Kendini Yeterince Tanıtmama: Uzun bir geçmişe sahip olan diplomasi mesleği, fazla bilinmediğinden ve işleyişi hakkında da yeterince bilgi sahibi olunmadığından zaman zaman yanlış değerlendirilmektedir. Diplomasi yapısı gereği genellikle sessiz, gürültü yaratmadan sonuç almaya dönük, sağladığı başarılarla uluorta övünmediği gibi daha çok arka kanalları kullanarak ortalıkta görünmemektir. Gerçekleştirilen faaliyetler ve başarıları kriptolara ve dosyalara gömülüdür. Diplomatların ne yaptıklarını, genelde sadece yakın çalıştıkları insanlar bilmekte ve kamuoyuna mal olmamaktadır. Çalışma yöntemleri biraz istihbarat servislerinin çalışmalarını andırmaktadır.⁷¹

⁶⁵ *Hürriyet*, (19 Nisan 2006); *Yeni Şafak*, (Çevrimiçi) https://www.yenisafak.com/gundem/biz-monser-degiliz-2719880.14_Kasim_2023.

⁶⁶ Oran, *Türk Dış Politikası*, 67.

⁶⁷ Ali Çankaya, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*. (Ankara: Mars Matbaası, 1968) 1352.

⁶⁸ Haluk Afra, *Hariciyeciler Dedikoduyu Sever*. (Ankara: Bilgi Yayınevi, 1999) 189-191.

⁶⁹ Afra, *Hariciyeciler Dedikoduyu Sever*, 214; Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), “Atama”, 30.11.1/622.50.5, 17.11.1986.

⁷⁰ *Milliyet*, (Çevrimiçi) <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/basbakana-elciler-monser-sik-yeti-158500>, (29 Ağustos 2023).

⁷¹ Ögütçü- Ergun, *Bir Başkadır Diplomatların Dünyası*, 23.

Dışişleri Bakanlığı bazen çeşitli kesimler tarafından Türkiye'nin tanıtımını gerektiği gibi yapmadığı, sorunlarını layıkıyla yansıtamadığı eleştirisi yapılsa da durum görüldüğünden farklı arz etmektedir. Türkiye'deki kararlar ve durumlar, Dışişleri Bakanlığı tarafından uluslararası camiaya aynen değil, mümkün olduğunca ulusal çıkarlara göre değiştirilerek anlatılmaktadır.⁷² Fakat Dışişlerine yönelik olumsuz bir algının olduğunu diplomatlar da kabul etmektedir. Dönemin Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Büyükelçi Namık Tan, “*Biz monşer değiliz, ama bunu halka anlatmıyoruz... Bizi çok büyük bir kitle, klasik tabirle, 'elinde içki bardağı olan monşerler' olarak biliyor. Bunda onları hemen suçlamayı tercih ediyoruz ve 'biz öyle değiliz' diyoruz. Ama niçin bu böyle? Biz anlatmıyoruz bunları kimseye. Biz hep kendi içerimizde konuşuyoruz*” ifadesine yer vermişti. Tan, Dışişlerinin durumun farkında olduğunu fakat buna dair herhangi bir gayret göstermediğini de âdeta itiraf etmektedir. Diğer taraftan bunun müsebbibi olarak Türk eğitim modelinin eskiden “*düşünceyi özgürce söylemeyi kolay kılmadığını*” söyleyerek, “*Bu, insanlarımızın zaman içerisinde kendilerini ifade etmeleri konusunda ürkek yapıya kavuşmalarına neden olunmuş*” gerekçesi ile açıklamayı tercih etmektedir.⁷³ Türk eğitim sisteminin dolaylı veya doğrudan etkisi muhtemel olduğu kabul edilse dahi durumu tam anlamıyla açıklamamaktadır. Çünkü ilkokuldan itibaren yurtdışında veya Türkiye'deki yabancı okullarda eğitim gören diplomatlar da mevcuttur. Dolayısıyla bu durumu eğitim sisteminden çok Türkiye'nin siyasi durumu ve bunun diplomatlar üzerinden etkisi ile açıklamak mümkündür. Görevdeki diplomatlar, mevcut eleştirilere cevap verme gibi bir geleneğe sahip olmadığından ve kariyerleri açısından ‘olumsuz’ bir durumun ortaya çıkmaması için sessiz kalmayı tercih etmektedirler. Akademisyen ve hâlihazırda Büyükelçi Prof. Talip Küçükcan da Dışişlerinin halktan kopuk bir izlenim verdiğini ifade etmektedir. Büyükelçilerin halk arasına karışmadığı, dış politika konusunda vatandaşlar ile bilgi paylaşımı yapmadığını, hariciyenin farklı bir sınıfsal gruba aidiyet izlenimi verdiğini, kamuoyunun görüşlerine ehemmiyet verilmediğini iddia etmektedir.⁷⁴ Kamuoyunda Dışişleri Bakanlığının ve diplomatlarının fazla karşılık bulmamasının bir nedeni de Dışişleri Bakanlığının seçmeni olan bir bakanlık olmamasıdır. Vatandaşa yol, okul, hastane; memura, emekliye maaş artışı; çalışan kesime daha iyi toplu sözleşme koşulları gibi vaatlerde bulunma olanağından yoksundur.⁷⁵ Bu nedenle kamuoyundan uzak bir bakanlık olarak algılanmakta ve yapılan işlerden haberdar olmadığı için eleştirileri de beraberinde getirmektedir.

3. Çeşitli Perspektiflerden Hariciyeciler

Dışişlerini karakteristik bir bürokrat kurum yapan özelliklerden biri de, temel ilkelerinden birinin hükümete hizmet, devlete sadakat anlayışıdır. Demek oluyor ki, asıl sadakat devletidir, ama inanmasa bile hâlihazırdaki hükümetin siyasetini uygular ve her yönetime ihtisas görevini yerine getirir.⁷⁶ Bundan dolayı Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze kadar çok sayıda Dışişleri Bakanı ve hükümet, değiştiği halde Dışişleri Müsteşarı (Kâtibi Umumi/Genel Sekreteri) çok az sayıda değişmiştir. Diplomatlarla çalışan ve onları yakından tanıyanlar, eski düşüncelerinin zamanla değiştiğini ve olayların anlatıldığı gibi olmadığını ifade etmektedirler.

Dışişleri mensupları, toplumla doğrudan bir ilişki kurmadığından (ihtiyaç da hissetmediğinden) ve haklarında fazla bir bilgiye sahip olunmadığından dolayı doğrudan suçlanan bir grubu oluşturmaktadır. Toktamış Ateş de buna değinerek “*gençliğimde, diplomatlarımız hakkında pek de hayırlı şeyler düşünmezdim. Onlar için kullanılan 'monşer' sıfatını uygun bulur ve asalak bir meslek grubu olduklarına inanırdım.*” Bu inanın oluşmasında okul hayatında “*savaşlarda kazandığımızı masa başında yitirdiğimizle*” ilgili bir düşünceden kaynaklandığını iddia etmektedir.⁷⁷

⁷² Oran, *Türk Dış Politikası*, 54-55.

⁷³ Hürriyet, (19 Nisan 2006); *Yeni Şafak*, (Çevrimiçi) <https://www.yenisafak.com/gundem/biz-monser-degiliz-2719880>, (14 Kasım 2023).

⁷⁴ Talip Küçükcan, "Monşer Değil Büyükelçi", (Çevrimiçi) <https://www.setav.org/monser-degil-buyukelci/> (8 Ağustos 2023).

⁷⁵ Tuygan, *Gönüllü Diplomat Dışişlerinde Kırk Yıl*, 34.

⁷⁶ Oran, *Türk Dış Politikası*, 61-62. Cumhurbaşkanlığı Özel Kalemî'nde çalışan Selim Kunalalp'in ifade ettiği gibi katılmadığı düşünceler olduğu halde zaman zaman savunmak durumunda kalmıştır: “Kenan Evren, Almanya Dışişleri Bakanı Genscher'i kabul ediyordu... Evren'in 1982 Anayasası'nı savunmak için kullandığı ve katılmadığım ifadelerini titizlikle kâğıda döktüm. Bu görevin gereği idi. Meslek hayatımda birçok defa katılmadığım görüşleri savunmak durumunda kaldım.” Bkz. Selim Kunalalp, "Benim Tanıdığım Kenan Evren", *Açık Telgraf Büyükelçi Anıları*. (İstanbul: GİFGRF Yayınları, 2021) 125-126.

⁷⁷ Ateş, “Semih Günver”, 182-183.

Cumhurbaşkanlığı Özel Kaleminde (1982-83) çalışan diplomat Selim Kunalp de Kenan Evren'in diplomatların çalışma disiplinini takdir ettiğini şu sözlerle değerlendirmektedir: “*bir sivilden beklemediği düzgünlükle yapılan bu işlerden dolayı takdirini kazandığını fark ettim.*”⁷⁸ Diplomatları tanıdıktan sonra olumlu izlenimler edinenler olduğu gibi olumsuz düşünceler edinen kişiler de bulunmaktadır. Bürokratik ve Dışişleri Bakanlığı yapmış olan İhsan Sabri Çağlayangil, Hariciyecilerin birbirlerini kuyusunu kazdıklarını bundan dolayı kendilerine bir saygının kalmadığını belirtmektedir. Çağlayangil'in sözlerini doğrulayan diplomatlar da bulunmaktadır. “*Hariciye ailesinde en çok eksikliği duyulan, meslektaşlar arasındaki dayanışmadır. Çekememezlik, kıskançlık, arkadaşını kötülleme dışişlerinde başka devlet dairelerinden daha yaygındır dersem abartmış olmam. Kişisel hırsların, rekabetlerin bu denli azgın olduğu bir topluluğa dışardakilerin saygı duymaması doğaldır. Nitekim 27 Mayıs'ta askeri yönetimin devlet dairelerinde yaptığı tasfiyeler sırasında Dışişleri Bakanlığı hallaç pamuğu gibi atılmıştır. Çünkü öteki bakanlıklarda, örneğin Maliyede, memurlar birbirine kenetlenir ve tasfiyeye karşı direnirken, Hariciyeden Millî Birlik Komitesine jurnaller yağmıştır.*”⁷⁹

Cumhuriyet'ten itibaren izlenen dış politika anlayışını zaman zaman eleştirenler, diplomatlar üzerinden de tenkitler yapmayı tercih etmektedirler. Pasif politika yürütmekle suçlanan Dışişlerinin izlenen dış politikayı “*monşer*” anlayışı ile yürüttüğü iddia edilmektedir. Örneğin Hasan Celal Güzel, Turgut Özal'ın; Atatürk ve İsmet İnönü dönemi diplomasisine göre davranmadığını “*monşerleri*” sevmediğini fakat zamanla diplomatlarla çalışınca onlarla iyi bir ilişki kurduğunu, diplomatların vatansever kişiler olduğunu ama tam onlara teslim olmadığını belirtmektedir.⁸⁰ Nitekim Özal, Dışişlerinin pasif olduğunu şu sözlerle eleştirmişti: “*Dışişleri Bakanlığı'nın görevi, Türkiye'nin durumunu ve çıkarlarını korumak... 'Bürokratlar, Statükocu' ki, biz başımızı çıkartırsak, bizi muhakkak vururlar. Onun için, etliye, sütliye karışmayalım... Dışişlerine göre, politika tespit edilirken, önce etrafi gözlemek geliyor... Herkes ne yapıyorsa, onun ortalamasını almak, en başarılı sayılıyor. Herkesin peşinden gitmek, akıllı olmak zannediliyor. İsmet İnönü'nün devrinden kalan korkunç temenni, bizim Dışişlerinin hâkim çizgisi...*”⁸¹ Özal, her ne kadar diplomatlar ile çalışmalarını sürdürse de önemli konularda danışmanları ile çalışmayı tercih etmiştir.

Siyasetçilerin zaman zaman diplomatlara karşı monşer ifadesini kullanması diplomatların tepkisine neden olmaktadır. Diplomatlar da tepki olarak “*neo monşer*” ifadesi ile kariyerdışı büyükelçi atamalarını eleştirmektedir. Milletvekili ve Büyükelçi Kamil Erozan, mecliste yaptığı konuşmada monşer diye hitap edilenlerin yerine, neo-monşerlerin istihdam edildiğini ifade etti.⁸² Bunun üzerine Milletvekili Salih Cora yaptığı konuşmada kariyerdışı büyükelçiler ile ilgili verilen öneriyi, Hariciyedeki “*monşer lobisinin*” bir uzantısı olarak görmüştür.⁸³ Siyasetçilerin sık sık monşer ifadesini kullanması kamuoyunda da âdeta benimsenen ve kullanılan bir kavrama yol açmıştır. Fakat kamuoyunda diplomatlara karşı ‘monşer’ kavramının kullanılması Hariciye camiasında ciddi rahatsızlık yaratmaktadır. Nitekim Diplomatlar, kendilerine ‘monşer’ ifadesi ile “*dışlama*”, “*başkalaştırma*”, “*yabancılaştırma*” gibi amaçlara yönelik kullanıldığını inanmaktadır.⁸⁴

Başbakan Erdoğan'ın “*monşer*” ifadesini ilk kullanması 2009 yılında İsviçre'de İsrail Cumhurbaşkanı Ş. Peres ile vuku bulan “*One Minute*” hadisesi sonrasında gerçekleşti. Konuşmasında emekli diplomatların diliyle konuşmadığını, diplomat kökenli bir kişi olmadığını, onların görevlerini bilmediğini ve bilmek istemediğine dair açıklama yaptı.⁸⁵ Benzer ifadeyi Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde 2014 yılında “*Cumhurbaşkanı yol yapmaz*” diyen aday Ekmeleddin İhsanoğlu'nu eleştirirken kullandı.⁸⁶ Kamuoyunda da sık sık duyulmaya başlanan ‘monşer’ ifadesi TBMM’de de sıkça

⁷⁸ Kunalp, "Benim Tanıdığım Kenan Evren", 124.

⁷⁹ Dikerdem, *Hariciye Çarkı*, 173. 27 Mayıs döneminde Dışişleri için bkz. Hüseyin Sert, “*Yassioda*” Ve Ötesi 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesinin Türk Dışişleri Bakanlığına Etkisi” *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi* 9, no. 2 (2021) 361-386.

⁸⁰ *Yakın Dostlarının Diliyle Turgut Özal'ın Dış Politikasını Anlamak*, Editör E. Ertosun, (Ankara: TÖÜ Yayınları, 2015) 117.

⁸¹ Mehmet Barlas, *Turgut Özal'ın Anıları*. (İstanbul: Anka Kitabevi, 2001) 120.

⁸² *TBMM Genel Kurul Tutanağı*, 27. Dönem 4. Yasama Yılı 3. Birleşim, (7 Ekim 2020).

⁸³ *TBMM Genel Kurul Tutanağı*, 27. Dönem 3. Yasama Yılı 62. Birleşim, (27 Şubat 2020).

⁸⁴ Bilge Cankorel, *Bir Dönem Biterken, Bir Diplomatın Seyir Defteri*. (İstanbul: Kırmızı Kedi, 2014) 326-328.

⁸⁵ Habertürk, (Çevrimiçi) <https://www.haberturk.com/yazarlar/serfiraz-ergun-2502/2215018-yalim-eralpten-mesleki-ifsatlar-ve-elestiriler-sefir-olmak>, (29 Ağustos 2023); Cnntürk, (Çevrimiçi) <https://www.cnnturk.com/yasam/diger/erdogandan-attila-ilhana-monser-elestirisi>, (29 Ağustos 2023).

⁸⁶ Cnntürk, (Çevrimiçi) <https://www.cnnturk.com/yasam/diger/erdogandan-attila-ilhana-monser-elestirisi>, 29 Ağustos 2023.

kullanılmaya başlandı. Nitekim 20 Aralık 1997-12 Ocak 2023 tarihleri arasında TBMM tutanaklarında milletvekilleri 80’den fazla ‘monşer’ ifadesini kullanmışlardır. Özellikle 2009’dan sonra tutanaklarda sık sık monşer ifadesine yer verilmiştir.⁸⁷ Dolayısıyla 2009 yılı monşer kavramının yoğun bir şekilde kullanımı için bir kırılma noktasıdır. Gerek siyasetçiler gerekse kamuoyunda gündelik dilde kullanılan, eski siyasi anlayışı eleştirmek için dile getirilen bir kavrama dönüşmüştür. Diğer taraftan AK Parti döneminde 2009 yılından itibaren çeşitli misyonlara kariyer dışı büyükelçiler atanmıştır.⁸⁸

Sonuç

Monşer kavramı, hali hazırda toplumun çeşitli kesimleri tarafından birbirine karşı kullanılan ve elitizmi ön plana çıkararak bir kavram haline gelmiştir. Osmanlı’dan itibaren ifade edilen bir kavram olan monşer, günümüzde özellikle kariyer diplomatlara karşı küçümseyici bir sözcük olarak kullanılmaktadır. Her ne kadar kamuoyunda diplomatlara atfedilen bir kavram olsa da Türk Dil Kurumu Sözlüğünün monşer tanımı, diplomatlara atfedilen bir söz değildir. Monşer kavramı, zamanla siyasilerin ve kamuoyunun diplomatlara karşı kullandığı ve yakıştırdığı bir tanım olmuştur. 2000’li yıllardan itibaren monşer kavramı üst düzey yöneticiler tarafından sıkça kullanıldığı için kamuoyunda da karşılık bulmuştur.

Dışişleri Bakanlığının, kendini tanıtmaya veya bilgilendirme gibi kaygısı bulunmadığından kamuoyunda dış politikanın yapımında nasıl ve ne kadar etkili olduğu da muammasız korumaktadır. Diplomatlar ‘monşer’ yakıştırmaları yapılmasının nedenlerini şu şekilde açıklamak mümkündür; Osmanlı İmparatorluğu’ndan kalan olumsuz diplomat algısı (züppe, ecebiperest), kendi değerlerine yabancı oldukları iddiası (Batı özentisi), zaman zaman kendi vatandaşlarına ilgisiz kalmaları, tepeden bakma, kendini yeterince tanıtmama, laiklik anlayışı, gizli içerik olmadığı halde bilgi paylaşımı konusundaki ketumiyeti, Dışişleri mensuplarının çocuklarının (oran düşük olmasına rağmen) diplomatlık mesleğini sürdürmeleri ve bunun Dışişlerinde bir sınıfın ‘hâkimiyet’ alanı olarak kamuoyunda algılanması, diplomatların yabancılarla evlilikleri, siyasetçilerin kamuoyu nezdinde rakiplerini ‘öteki’ olarak göstererek Türk toplumunun değerlerine uzak bir kişilik inşa etmek istemeleri gibi faktörler etkili olmuştur.

Monşer kavramı ile ötekileştirilmeye çalışılan diplomatlar, bunun hakkaniyetli ve doğru bir yaklaşım olmadığını sık sık vurgulamaktadır. Fakat hâlihazırda diplomatlar da ironi bir kelime olarak monşer kavramına gerek konuşmalarında gerekse yazılarında yer vermektedir. Monşer ifadesinin iç kamuoyunda sık sık kullanımı dikkate alındığında bu ifadenin ilerleyen zamanlarda da kullanılacağını söylemek mümkündür.

Teşekkür Beyanı

Değerli eleştiri ve katkılarından dolayı Doç. Dr. Fırat Yıldız, Doç. Dr. Musa Kılıç, Prof. Dr. Mehmet Sait Dilek ve Dr. Öğr. Üyesi Murat Yılmaz’a teşekkür ederim.

KAYNAKÇA

1. Arşiv Kaynakları

⁸⁷ TBMM Tutanak Dergisi, https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sorgu_ekrani, (28 Ağustos 2023).

⁸⁸ Fırat Yıldız ve Evren Küçük, “Türk Dışişleri Bürokrasisinde Değişen Normlar: Kariyer dışı Büyükelçi Atamalarının Yasal Arka Planı”, *Amme İdaresi Dergisi* 55 no.2 (2022): 89-118.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)
30.11.1/622.50.5, 17.11.1986.

2. Araştırma, İnceleme ve Telif Eserler

- Adivar, Halide Edip. *Ateşten Gömlek*. İstanbul: Can Yayınları, 2013.
- Adivar, Halide Edip. *Yeni Turan*, İstanbul: Can Yayınları, 2014.
- Afra, Haluk. *Hariciyeciler Dedikoduyu Sever*. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1999.
- Ahmet Mithat Efendi. *Felâton Bey ile Râkım Efendi*. Çeviren G. Tunç ve E. Özgün, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2017.
- Akşam (7 Şubat 1924; 15 Şubat 1924; 31 Mart 1924; 5 Nisan 1924).
- Aran, Bozkurt. “Dışişleri Mensubu Olmak”, *Kayıtdışı Anılar 20 Diplomat Anlattıyor*. İstanbul: Tarihçi Kitabevi, 2022.
- Atay, Falih Rıfkı. *Çankaya*. İstanbul: Pozitif Yayınları, 2010.
- Ateş, Toktamış. “Semih Günver” *Cumhuriyet* (27 Ocak 2000)
- Ayverdi, İlhan. *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Kubbealtı Lugatı Yayınları, 2006.
- Balcı, Ali. *Türkiye Dış Politikası*. İstanbul: Etkileşim Yayınları, 2015.
- Barlas, Mehmet. *Turgut Özal'ın Anıları*. İstanbul: Anka Kitabevi, 2001.
- Berber, Engin. *Türk Dış Politikası Çalışmaları*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007.
- Budak, Mustafa. “Cumhuriyet Dönemi Türk Dış Politikasına Dair Türkçe Kaynak ve Araştırmalar (1923-1945),” *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 2, no. 1, (2004): 267-340.
- Cankorel, Bilge. *Bir Dönem Biterken, Bir Diplomatın Seyir Defteri*. İstanbul: Kırmızı kedi, 2014.
- Cumhuriyet Dönemi Türk Mizahı Antolojisi*. Hazırlayan Aziz Nesin, İstanbul: Akbaba Yayınları, 1973.
- Çankaya, Ali. *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*. Ankara: Mars Matbaası, 1968.
- Darende, Daver. *Diplomatın Not Defteri*. Ankara: Arkadaş Yayınevi, 2008.
- Dikerdem, Mahmut. *Hariciye Çarkı*. İstanbul: Cem Yayınevi, 1989.
- Doğan, Mehmet. *Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Pınar Yayınları, 2005.
- Eralp, Yalım. *Perdeyi Aralarken Bir Monşerin Hatıratı*. İstanbul: Doğan Kitapevi, 2017.
- Girgin, Kemal. “Cumhuriyet Döneminde Dışişleri Örgütünün Gelişmesi”, *Çağdaş Türk Diplomasisi: 200 Yıllık Süreç*. Ankara: TTK Yayınları, 1999.
- Göğüş, Hasan. *Zor Başkentlerde Diplomasi*. İstanbul: Doğan Kitap, 2020.
- Günver, Semih. “Dışişleri Meslek Memurluğu”, *Çağdaş Türk Diplomasisi: 200 Yıllık Süreç*. Ankara: TTK Yayınları, 1999.

- İnalçık, Halil. “Türk Diploması Tarihinin Sorunları”, *Doğu Batı Makaleler II*. Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2008.
- Kennan, George F. “Diplomacy without Diplomats?” *Foreign Affairs* 76, no. 5 (1997): 198–212.
- Kuneralp, Selim. “Benim Tanıdığım Kenan Evren”, *Açık Telgraf Büyükelçi Anıları*. İstanbul: GİFGRF Yayınları, 2021.
- Küçük, Evren. *Savaşta Diploması: Adana - Yenice Gizli Görüşmeleri*. İstanbul: Hiperlink Yayınları, 2019.
- Küçük, Evren. *Türkiye-İsveç İlişkileri (1914-1938)* Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2017.
- Lewis, Bernard. *Modern Türkiye'nin Doğuşu*. Çeviren Metin Kıratlı, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınevi, 1993.
- Mardin, Şerif. *Türk Modernleşmesi Makaleler IV*. İstanbul: İletişim Yayınları, 1991.
- Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi*, Cilt:3, İnikad:42, (16 Şubat 1911).
- Moran, Berna. “Alafranga Züppeden Alafranga Haine”, *Birikim*, no. 27, (1977):1-17.
- Nesin, Aziz. *Böyle Gelmiş Böyle Gitmez - Aziz Nesin'in Anıları*. İstanbul: Nesin Yayınevi, 2015.
- Nesin, Aziz. *Çuvala Doldurulmuş Kediler*. İstanbul: Nesin Yayınevi, 2020.
- Nesin, Aziz. *İnsanlar Uyanyor Öyküler*. İstanbul: Nesin Yayınevi, 2020.
- Nesin, Aziz. *Tatlı Betüş*. İstanbul: Nesin Yayınevi, 2005.
- Oran, Baskın (Edt.). *Türk Dış Politikası C.1*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2009.
- Ortaylı, İlber. “Batılılaşma Sorunu”, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, C.1, İstanbul: İletişim Yayınları, 1985, 134-138.
- Öğütçü, Öğütçü ve Ergun, Uğur. *Bir Başkadır Diplomatların Dünyası*. İstanbul: Destek Yayınları, 2021.
- Paker, Esat Cemal. *Siyasi Tarihimizde Kırk Yıllık Hariciye Notları*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2001.
- Recaizade Mahmut Ekrem. *Araba Sevdası*. Transkript H. Biltekin Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2018.
- Resimli Ansiklopedik Büyük Sözlük. C.2, Ankara: Arıkan Yayınevi, (t.y.).
- Resmî Gazete, Sayı:1127, (24 Şubat 1929) 1-2.
- Safa, Peyami. “Sanatın Vatani”, *Cumhuriyet*, (13 Temmuz 1939).
- Sert, Hüseyin. “Yassıoda ve Ötesi: 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesinin Türk Dışişleri Bakanlığına Etkisi” *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi* 9, no. 2 (2021): 361-386.
- Sert, Hüseyin. *Memory of an Institution: The Turkish Ministry of Foreign Affairs and Turkish Diplomats in the 1960-1980 Period*, Boğaziçi Üniversitesi, Doktora Tezi, 2018.
- Sert, Hüseyin. “İki Darbe Arasında: 1960-1980 Döneminde Genel Özellikleriyle Türk Dışişleri Bakanlığı”. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, no. 41 (Haziran 2022): 31-75.

- Seyfettin, Ömer. *Ashab-ı Kehfimiz*. İstanbul: Ötüken Yayınları, 2017.
- Sofer, Sasson. "The diplomat as a stranger", *Diplomacy and Statecraft* 8, no. 3 (1997): 179-186.
- Soysal, Mümtaz. "Hacıağalar ve Monşerlik", *Milliyet* (20 Haziran 1978).
- Söylemezoğlu, Galip Kemal. *Hariciye Hizmetinde 30 Sene*, C: IV, İstanbul: Maarif Basımevi, 1955.
- Tahir, Kemal. *Esir Şehrin İnsanları*. İstanbul: İthaki Yayınları, 2005.
- TBMM Genel Kurul Tutanağı. 27. Dönem 4. Yasama Yılı 3. Birleşim, 7 Ekim 2020.
- TBMM Tutanak Dergisi. Birleşim:32, Dönem: 20, Cilt:40, 20 Aralık 1997.
- The Redhouse Turkish-English Dictionary*. İstanbul: Sev yayınları, 2004.
- Tovan, Mehmet Bahaettin. *Yeni Türkçe Lügat*, haz. A. Hayber, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2004.
- Tuygan, Ali. *Gönüllü Diplomat Dışişlerinde Kırk Yıl*. İstanbul: Şenocak Yayınları, 2012.
- Türkmen, Kaya. *Devlet Terbiyesi*. İstanbul: Siyah Beyaz Yayınevi, 2023.
- Yakın Dostlarının Diliyle Turgut Özal'ın Dış Politikasını Anlamak*, Edt. Erkan Ertosun, Ankara: TÖÜ Yayınları, 2015.
- Yaldız Fırat, Küçük Evren. Türk Dışişleri Bürokrasisinde Değişen Normlar: Kariyerdışı Büyükelçi Atamalarının Yasal Arka Planı. *Amme İdaresi Dergisi* 55, no.2 (2022): 89-118.

3. İnternet Kaynakları

- Cnntürk, (Çevrimiçi) <https://www.cnnturk.com/yasam/diger/erdogandan-attila-ilhana-monser-elistirisi>, (29 Ağustos 2023).
- Dışişleri Bakanlığı, <https://www.mfa.gov.tr/default.tr.mfa>, (17 Ağustos 2023).
- Dışişleri Bakanlığı, <https://www.mfa.gov.tr/meslek-memurlari.tr.mfa>, (18 Ocak 2024).
- Euronews, <https://tr.euronewcom/2018/11/06/turk-buyukelcinin-tartismali-kiyafetinin-sebebi-ortaya-cikti,%> (20 Kasım 2023)
- Habertürk, (Çevrimiçi) <https://www.haberturk.com/yazarlar/serfiraz-ergun-2502/2215018-yalim-eralpten-mesleki-ifsaatlar-ve-elestiriler-sefir-olmak>, (29 Ağustos 2023).
- Hürriyet, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/medya-diplomaside-devlet-disinda-en-onemli-aktor-4279731>, (11 Kasım 2023).
- Küçükcan, Talip, "Monşer Değil Büyükelçi", (Çevrimiçi), <https://www.setav.org/monser-degil-buyukelci/>, (8 Ağustos 2023).
- Milliyet, (Çevrimiçi) <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/basbakana-elciler-monser-sik-yeti-158500>, (29 Ağustos 2023).
- Nurzen Amuran. "Monşer" söylemi nasıl durdu...", (Çevrimiçi) <https://www.odatv4.com/yazarlar/nurzen-amuran/monser-soylemi-nasil-durdu--211313>, (17 Ağustos 2023).

TBMM Tutanak Dergisi, https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sorgu_ekrani, (28 Ağustos 2023).

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, <https://erzurum.ktb.gov.tr/TR-273919/erzurum-agzi.html>, (3 Mart 2024).

TDK Sözlük, (Çevrimiçi) <https://sozluk.gov.tr/>, (1 Ağustos 2023).

Yeni Akit, (çevrimiçi) <https://www.yeniakit.com.tr/haber/baskonsolostan-ramazan-ayinda-milletin-degerlerine-buyuk-saygisizlik-777711.html>, (16 Kasım 2023).

Yeni Şafak, (Çevrimiçi) <https://www.yenisafak.com/gundem/biz-monser-degiliz-2719880>, (14 Kasım 2023).

Youtube, "Hariciyeci Olmak-Söyleşi ", (çevrimiçi), <https://www.youtube.com/watch?v=glCVKf7wuGA&t=5385s>, (16 Kasım 2023).

Youtube, <https://www.youtube.com/watch?v=GjiT-ywxQ4U>, (18 Ocak 2024)

Summary

Reactions to the West in Turkey can be understood through both concepts and ideological groups. Especially after the Tanzimat period, Ottoman intellectuals began to criticize the West. This situation can be seen in the works of that time. During the Tanzimat period, with Westernization, the concept of Mon cher began to be used. Particularly influenced by the French language, it was used as an exclamation meaning "my dear, my friend."

This study aims to answer the question of how the Mon cher concept was transformed from the 19th century to the 2000s, using the method of qualitative content analysis. Although the expression "Mon cher" has been a concept used since the 19th century, it has not been included in dictionaries for many years and no research has been done on it. Mon cher, a concept used both by writers of the Tanzimat period and in official documents, was used as a form of address. Over time, the concept used for European imitators became a concept attributed to Turkish diplomats during the Cold War. Scholarly research on both Turkish diplomacy and diplomacy remains limited. No analysis of Mon cher's concept and the point of view of Turkish diplomats has been carried out. However, there are studies that mention this in a few sentences in works or memoirs. Especially the writers of the Tanzimat period used it as a French rhetorical word in their novels and short stories. The concept of "Mon cher", which continued to be used during the Republic period, was used as a rhetorical word rather than as an extreme Westernization. The term "snob" was used to denote extreme Westernization. Characterized as snobbish, this group was described as completely alienated from Turkish-Islamic traditions and out of touch with its roots.

The purpose of this study is to research the concept of "Mon cher" used from the Empire to the present day. In the literature of history and political science, the view of diplomats has been discussed from a superficial point of view, but the reasons for this have not been emphasized. The research under review is intended to make an academic contribution to the transformation of the concept of "Mon cher".

Although this concept has been used since the Tanzimat period, over time it has become a derogatory expression towards Turkish diplomats. During the transition from the Ottoman Empire to the Republic, the expression "ecnebiperest" (means foreigner) was used, especially towards Ottoman diplomats, and over time it was replaced by the expression "mon cher". This study claims that the concept of "mon cher" is a concept that has become famous today and has replaced the word dandy over time.

The reasons why diplomats are called "Mon chers" can be explained as follows: Negative perception of diplomats inherited from the Ottoman Empire (snob, foreigner), the assertion that they are alien to their own values (Western wannabe), sometimes indifference towards their citizens, condescending attitude towards their citizens, insufficient self-promotion, secularism, mentality, restraint in sharing information, even if it is not classified, the fact that the children of employees of the Ministry of Foreign Affairs continue to work as diplomats (although the percentage is low) and this is

perceived by the public as an area of "dominance" of the class in Ministry of Foreign Affairs, marriages of diplomats with foreigners, politicians' portrayal of their rivals as "others" in the eyes of the public. Factors such as their desire to build an identity that is far from the values of Turkish society were effective.

Mon cher's concept eventually became the definition that politicians and the public ascribe to diplomats. Since the 2000s, the Mon cher concept has been widely used by senior managers and has received public response. Diplomats believe that the term "Mon cher" is used for purposes such as "exclusion", "differentiation" and "alienation". Diplomats who try to marginalize Mon cher's concept often emphasize that this is an unfair and incorrect approach.

The first part of the study will look at the meaning in which the concept "Mon cher" is used and how it became a famous concept. The second part will examine the question of why the concept of Mon cher was attributed to diplomats. The final section will evaluate different perspectives on diplomats.